

Regeringens proposition

1987/88:130

om ändring i lagen (1974:203) om
kriminalvård i anstalt

Prop.
1987/88:130

Regeringen föreslår riksdagen att anta det förslag som har tagits upp i bifogade utdrag ur regeringsprotokollet den 10 mars 1988.

På regeringens vägnar

Ingvar Carlsson

Anna-Greta Leijon

Propositionens huvudsakliga innehåll

I propositionen föreslås vissa ändringar i lagen (1974:203) om kriminalvård i anstalt i syfte att skärpa behandlingen av vissa intagna som avtjänar längre fängelsestraff. Ändringarna innebär bl. a. att den grupp av intagna som skall kunna särbehandlas i fråga om placering i och vistelse utom anstalt utvidgas till att omfatta, förutom intagna som har dömts för grov narkotikabrottslighet till fängelse i lägst två år, andra intagna som avtjänar fängelse i lägst fyra år. En förutsättning för denna särbehandling är att det kan befaras att den intagne är särskilt benägen att avvika eller fortsätta en brottslig verksamhet av allvarlig karaktär innan verkställigheten har avslutats.

Särbehandlingen innebär enligt förslaget att den intagne alltid skall vara placerad i slutan anstalt. Vidare skall utevistelse för den intagne få medges bara i form av s. k. särskild permission som alltid skall ske under bevakning.

Formerna för prövningen av de aktuella fallen stramas upp på olika sätt, bl. a. genom att besluten alltid skall fattas av kriminalvårdsstyrelsen.

Den nuvarande befogenheten för regeringen att för en viss intagen besluta om särskilda restriktioner beträffande försändelser m. m., besök och telefonsamtal skall få utnyttjas inte bara då det är påkallat med hänsyn till rikets säkerhet. Sådant beslut skall få meddelas också beträffande en viss intagen, som har dömts för våldsbrott av terroristkaraktär. Vidare föreslås regeringen få befogenhet att under motsvarande förutsättningar besluta att frågor om permissioner och andra utevistelser beträffande en viss intagen skall överlämnas till regeringen för avgörande.

Lagändringarna föreslås träda i kraft den 1 juli 1988.

Förslag till

Lag om ändring i lagen (1974:203) om kriminalvård i anstalt

Härigenom föreskrivs i fråga om lagen (1974:203) om kriminalvård i anstalt

dels att 6, 7, 11, 14, 31, 32, 34 och 59 §§ skall ha följande lydelse,

dels att det i lagen skall införas en ny paragraf, 58 a §, av följande lydelse.

Nuvarande lydelse

Föreslagen lydelse

6 §¹

Vid fördelning av de intagna mellan lokalanstalter och rixsanstalter skall följande allmänna riktlinjer vara vägledande.

Den som undergår fängelse i högst ett år skall företrädesvis vara placerad i lokalanstalt, om inte annan placering är påkallad med hänsyn till föreliggande fara för att den dömda allvarligt stör ordningen genom att nyttja eller förfara olagligt med narkotika eller annars av säkerhetsskäl.

Den som undergår fängelse i mer än ett år placeras företrädesvis i rixsanstalt. När så behövs för en ändamålsenlig förberedelse av frigivning, får den intagne överföras till lokalanstalt.

Placering i slutna anstalt enligt 7 § tredje stycket skall, *om inte annat föranleds av synnerliga skäl*, ske i rixsanstalt och därvid företrädesvis i sådan anstalt eller avdelning av anstalt som är särskilt lämpad att tillgodose kraven på hög säkerhet.

Placering i slutna anstalt enligt 7 § tredje stycket skall ske i rixsanstalt och därvid företrädesvis i sådan anstalt eller avdelning av anstalt som är särskilt lämpad att tillgodose kraven på hög säkerhet.

7 §²

Vid fördelning av de intagna mellan öppna och slutna anstalter iakttages följande.

Intagen bör placeras i öppen anstalt, om icke annan placering är påkallad med hänsyn till säkerhetsskäl eller med hänsyn till att möjlighet bör beredas honom till sådant arbete eller sådan undervisning, utbildning eller särskild behandling som icke lämpligen kan anordnas i öppen anstalt. Vid bedömningen av om säkerhetsskäl påkallar annan placering skall bland andra omständigheter beaktas om fara föreligger för att den intagne skall avvika eller allvarligt störa ordningen genom att nyttja eller förfara olagligt med narkotika.

Den som har dömts till fängelse i lägst två år för grovt narkotikabrott eller grov varusmuggling av narkotika eller för försök, förberedelse, stämpling eller medverkan till brott som nu angetts skall placeras i slutna anstalt, om det med hänsyn till

Den som *undergår fängelse i lägst fyra år och den som i annat fall* har dömts till fängelse i lägst två år för grovt narkotikabrott eller grov varusmuggling *som avser* narkotika eller för försök, förberedelse, stämpling eller medverkan till

¹ Senaste lydelse 1984:395.

² Senaste lydelse 1984:395.

arten av hans brottslighet eller annars kan befaras att han är särskilt benägen att fortsätta en brottslig verksamhet av allvarlig karaktär innan verkställigheten i anstalt har avslutats.

Tredje stycket gäller ej, om annan placering krävs för en ändamålsenlig förberedelse av förestående frigivning eller annars synnerliga skäl föreligger för placering i öppen anstalt.

brott som nu angetts skall placeras i sluten anstalt, om det med hänsyn till arten av hans brottslighet eller annars kan befaras att han är särskilt benägen att *avvika eller* fortsätta en brottslig verksamhet av allvarlig karaktär innan verkställigheten i anstalt har avslutats.

Prövning av om placering i sluten anstalt skall ske med stöd av tredje stycket skall ske så snart verkställighet påbörjas eller annars så snart det finns anledning till det. Ett beslut om sådan placering skall omprövas när det finns anledning till det, dock alltid inom sex månader från föregående prövning.

11 §³

För att underlätta anpassningen i samhället kan den som är intagen i lokalanstalt medges att under arbetstid utföra arbete eller delta i undervisning, utbildning eller annan särskilt anordnad verksamhet utom anstalten. Vid anstalt som nu sagts bör särskilda åtgärder vidtagas för att främja verksamhet av detta slag.

Medgivande som avses i första stycket kan lämnas även den som är intagen i riksanstalt, om särskilda skäl föreligger. Vad som har sagts nu gäller dock inte en intagen som avses i 7 § tredje stycket *och som är placerad i sluten riksanstalt.*

Medgivande som avses i första stycket kan lämnas även den som är intagen i riksanstalt, om särskilda skäl föreligger. Vad som har sagts nu gäller dock inte en intagen som avses i 7 § tredje stycket.

14 §⁴

Intagen skall beredas tillfälle till lämplig fritidssysselsättning. Han bör uppmuntras att ägna sig åt egna intressen som kan bidra till hans utveckling. I den utsträckning det lämpligen kan ske bör han få möjligheter att genom tidningar, radio och television följa vad som händer i omvärlden. Hans behov av förströelse bör tillgodoses i skälig omfattning.

Om det lämpligen kan ske, bör intagen beredas tillfälle att utom anstalten på fritid delta i sådan föreningsverksamhet eller annan liknande verksamhet som är ägnad att underlätta anpassningen i samhället. Därvid kan föreskrivas att den intagne skall stå under tillsyn.

Andra stycket gäller ej en intagen som avses i 7 § tredje stycket *och som är placerad i sluten riksanstalt.*

Andra stycket gäller ej en intagen som avses i 7 § tredje stycket.

³ Senaste lydelse 1982:401.

⁴ Senaste lydelse 1982:401.

31 §⁵

Regeringen kan för visst fall förordna om avvikelse från bestämmelserna i 25–30 §§, om det är påkallat med hänsyn till rikets säkerhet.

Sådant beslut får meddelas även beträffande en viss intagen som har dömts för brott som avses i

1. konventionen för bekämpande av olaga besittningstagande av luftfartyg (SÖ 1971:17),

2. konventionen för bekämpande av brott mot den civila luftfartens säkerhet (SÖ 1973:48),

3. konventionen om förebyggande och bestraffning av brott mot diplomater och andra internationellt skyddade personer (SÖ 1975:30),

4. den europeiska konventionen om bekämpande av terrorism (SÖ 1977:12),

5. konventionen mot tagande av gisslan (SÖ 1980:26) eller för annat brott som har innefattat användande av våld, hot eller tvång för politiska syften, om det är påkallat med hänsyn till risken för att den intagne medverkar till sådan brottslig verksamhet under verkställigheten i anstalt.

32 §⁶

För att underlätta anpassningen i samhället kan intagen beviljas tillstånd att lämna anstalten för viss kort tid (korttidspermission), om ej påtaglig fara för fortsatt brottslig verksamhet eller avsevärd fara för annat missbruk föreligger. Vid bedömningen skall särskilt beaktas om den intagne har nyttjat eller förfarit olagligt med narkotika inom anstalten eller utan giltigt skäl vägrat att lämna urinprov enligt 52 d §.

Korttidspermission får också ges, om annan särskild anledning föreligger än som anges i första stycket.

En intagen som avses i 7 § tredje stycket och som är placerad i slutten rixanstalt får ej beviljas korttidspermission med stöd av första stycket och får i övrigt beviljas sådan permission endast om synnerliga skäl föreligger därtill.

För korttidspermission får ställas de villkor som kan anses erforderli-

En intagen som avses i 7 § tredje stycket får ej beviljas korttidspermission med stöd av första stycket och får i övrigt beviljas sådan permission endast om synnerliga skäl föreligger därtill.

För korttidspermission får ställas de villkor som kan anses erforderli-

⁵ Senaste lydelse 1976:506.

⁶ Senaste lydelse 1982:401.

Nuvarande lydelse

ga beträffande vistelseort, anmälningsskyldighet eller annat. Är noggrann tillsyn behövlig, kan föreskrivas att den intagne under permissionen skall vara ställd under bevakning. Intagna som avses i tredje stycket skall vara ställda under bevakning, *om inte annat krävs för en ändamålsenlig förberedelse av förestående placering i öppen anstalt eller eljest påkallas av synnerliga skäl.*

Föreslagen lydelse

ga beträffande vistelseort, anmälningsskyldighet eller annat. Är noggrann tillsyn behövlig, kan föreskrivas att den intagne under permissionen skall vara ställd under bevakning. Intagna som avses i tredje stycket skall vara ställda under bevakning.

34 §⁷

Kan en intagen genom vistelse utanför anstalt bli föremål för särskilda åtgärder som kan antas underlätta hans anpassning i samhället, kan han få medgivande att för sådant ändamål vistas utanför anstalten under lämplig tid, om särskilda skäl föreligger. Därvid skall särskilt beaktas om den intagne behöver vård eller annan behandling mot missbruk av beroendeframkallande medel.

För vistelsen skall ställas de villkor som kan anses erforderliga. Vistelse utom anstalt för vård eller behandling bör inte påbörjas så tidigt att den planerade vård- eller behandlingstiden blir kortare än den beräknade återstående verkställighetstiden.

Första stycket gäller ej en intagen som avses i 7 § tredje stycket och som är placerad i slutna riksanstalt.

Första stycket gäller ej en intagen som avses i 7 § tredje stycket.

58 a §

Regeringen får beträffande en viss intagen besluta att ett ärende om vistelse utom anstalt skall överlämnas till regeringens prövning, om det är påkallat med hänsyn till rikets säkerhet eller, när det gäller en intagen som har dömts för brott som avses i 31 § andra stycket, med hänsyn till risken för att denne medverkar till sådan brottslig verksamhet under verkställigheten i anstalt.

59 §⁸

Talan mot kriminalvårdsstyrelsens beslut i särskilt fall enligt denna lag föres hos kammarrätt genom besvär. Mot annat styrelsens beslut enligt lagen föres talan hos rege-

Kriminalvårdsstyrelsens beslut i särskilt fall enligt denna lag får överklagas hos kammarrätt. Beslut i fråga om vistelse utom anstalt för en intagen beträffande vilken rege-

⁷ Senaste lydelse 1987:762.

⁸ Senaste lydelse 1976:506.

Nuvarande lydelse
ringen genom besvär.

Föreslagen lydelse
ringen har meddelat förordnande
enligt 31 § överklagas dock hos re-
geringen. Detsamma gäller andra
beslut av styrelsen än som nu har
angetts.

Prop. 1987/88:130

-
1. Denna lag träder i kraft den 1 juli 1988.
 2. Prövning av huruvida en intagen efter ikraftträdandet enligt 7 § tredje stycket skall vara placerad i sluten anstalt får ske före den tidpunkten.

Utdrag ur protokoll vid regeringssammanträde den 10 mars 1988

Närvarande: statsministern Carlsson, ordförande, och statsråden Feldt, Gustafsson, Leijon, Peterson, Gradin, Dahl, R. Carlsson, Johansson, Hultström, Lindqvist, G. Andersson, Thalén

Föredragande: statsrådet Leijon

Proposition om ändring i lagen (1974:203) om kriminalvård i anstalt

1 Inledning

Min företrädare uppdrog i juli 1986 åt en särskild utredningsman (lagmannen Johan Leche) att se över tillämpningen av reglerna för kriminalvården i anstalt såvitt gäller långtidsdömda.

Utredningsmannen redovisade uppdraget i november 1987 genom att överlämna departementspromemorian (Ds Ju 1987:17) Långtidsdömda inom kriminalvården – vissa verkställighetsfrågor. Promemorians lagförslag bör fogas till protokollet i detta ärende som *bilaga 1*.

Förslagen i promemorian innebär bl. a. att intagna som har dömts till fängelse i lägst fyra år skall kunna särbehandlas under vissa förutsättningar i fråga om placering i och vistelse utom anstalt. Detta utgör en förändring i förhållande till nuvarande ordning enligt vilken intagna som har dömts till fängelse i lägst två år för grov narkotikabrottslighet kan ges sådan behandling. Förslagen innebär också en skärpning av denna särbehandling liksom en uppstramning av själva prövningsförfarandet beträffande dessa fall. Vidare föreslås i promemorian att befogenheten för regeringen att beträffande en viss intagen besluta om särskilda restriktioner i fråga om försändelser m. m., besök och telefonsamtal utvidgas till att gälla, förutom då det är påkallat med hänsyn till rikets säkerhet, intagna som har dömts för våldsbrott av terroristkaraktär. Befogenheten för regeringen att i sådana fall besluta om avvikelser från de regler som annars gäller föreslås omfatta även frågor om vistelse utom anstalt.

Promemorian har remissbehandlats. En förteckning över de remissinstanser som har avgett yttrande bör fogas som *bilaga 2* till protokollet i detta ärende. En sammanställning av yttrandena har upprättats i justitiedepartementet och finns tillgänglig i lagstiftningsärendet (dnr 87–3521).

Regeringen beslutade den 25 februari 1988 att inhämta lagrådets yttrande över ett förslag till lag om ändring i lagen (1974:203) om kriminalvård i anstalt. Förslaget hade upprättats i justitiedepartementet på grundval av promemorian och remissyttrandena. Det förslag som remitterades till lagrådet överensstämmer, bortsett från några redaktionella ändringar, med det förslag som jag nu lägger fram. *Lagrådet* har i sitt yttrande, som bör

fogas som *bilaga 3* till protokollet i detta ärende, lämnat förslaget utan någon erinran.

När jag nu tar upp frågan om förslag till riksdagen om behandlingen inom kriminalvården av vissa intagna vill jag erinra om att behovet av en översyn på detta område har tagits upp i regeringens skrivelse hösten 1986 om åtgärder mot vålds- och egendomsbrott (skr. 1986/87:21 s. 31).

2 Bakgrund

En genomgripande reform av kriminalvården och dess organisation beslutades år 1973 (prop. 1973:1 bil. 4 s. 76–164, JuU 15, rskr. 152). Ny lagstiftning på området infördes den 1 juli 1974 (prop. 1974:20, JuU 2, rskr. 99). Bestämmelser om kriminalvården i anstalt meddelades då i lagen (1974:203) om kriminalvård i anstalt (KvaL). Kompletterande föreskrifter finns i kungörelsen (1974:248) med vissa bestämmelser rörande tillämpningen av KvaL (KvaL.K), kriminalvårdsverkets verkställighetsföreskrifter (KVVFS) och kriminalvårdsstyrelsens allmänna råd (ARK).

Beräffande val av anstalt och anstaltsavdelning samt vistelse utom anstalt gäller enligt regleringen på området i huvudsak följande ordning.

Man skiljer i fråga om *anstaltstyper* mellan riksanstalt och lokalanstalt. Riksanstalt och lokalanstalt liksom avdelning av anstalt kan vara öppen eller sluten. En sluten avdelning kan inrättas som specialavdelning med särskild övervakning och begränsad gemenskap mellan de intagna.

Vid fördelningen av intagna mellan riks- och lokalanstalt gäller att den som avtjänar fängelse i mer än ett år företrädesvis skall placeras i riksanstalt. I fråga om valet mellan öppen och sluten anstalt gäller att den intagne som huvudregel skall placeras i öppen anstalt. Placering i sluten anstalt kan föranledas av bl. a. säkerhetsskäl.

Under verkställigheten kan en intagen medges *vistelse utom anstalt* i flera olika situationer.

Den som är intagen i lokalanstalt kan få s. k. frigång, vilket innebär att denne under arbetstid får delta i särskilt anordnad verksamhet utom anstalten i syfte att underlätta anpassningen i samhället. Om det finns särskilda skäl, kan frigång medges även för den som är intagen i riksanstalt.

Vidare gäller att den intagne bör, om det lämpligen kan ske, beredas tillfälle att utom anstalten på fritiden delta i sådan föreningsverksamhet eller annan liknande verksamhet som är ägnad att underlätta anpassningen i samhället (s. k. 14 §-aktiviteter).

Den intagne kan få tillstånd att lämna anstalten för viss kort tid, s. k. korttidspermission (32 § KvaL). Korttidspermission förekommer i två olika former med i stort sett helt olika syften, nämligen som s. k. regelbunden permission och som s. k. särskild permission. Institutet regelbunden permission innebär att permissioner normalt beviljas med någon eller några månaders mellanrum så snart en intagen har beviljats sin första permission av sådant slag. Syftet med regelbundna permissioner är att underlätta den intagnes anpassning i samhället. För särskild permission skall det finnas någon annan anledning än att rent allmänt underlätta anpassningen i samhället.

Vid sidan av korttidspermission finns dessutom permission i form av s. k. frigångspermission och s. k. besökspermission. Frigångspermission beviljas intagen som har medgetts frigång. Sådan permission är till sin karaktär regelbunden, dvs. den beviljas var eller varannan vecka, och den omfattar normalt 36 timmar förutom restid. Besökspermission, som omfattar högst sex timmar inklusive restid, beviljas i samband med att den intagne tar emot besök. Detta slags permission beviljas bara intagna i lokalanstalt eller öppen rixanstalt och under förutsättning att den intagne är inne i regelbunden permissionsgång.

Frigivningspermission (33 § KvaL) beviljas en sådan intagen som avses i bestämmelserna i 26 kap. 7 § brottsbalken om senare villkorlig frigivning än normalt för personer som har dömts till längre fängelsestraff. Denna form av permission, som syftar till att förbereda frigivningen, får beviljas tidigast efter det att två tredjedelar av strafftiden har avtjänats.

Slutligen kan nämnas att en intagen i rehabiliteringssyfte kan få vistas utanför anstalt under längre tidsperioder genom s. k. 34 §-placering. Förutsättningarna är att den intagne genom en sådan vistelse kan bli föremål för särskilda åtgärder som kan antas underlätta hans anpassning i samhället och att det finns särskilda skäl.

Längden av det fängelsestraff som den intagne ådömts och karaktären av brottsligheten har enligt nuvarande ordning i viss utsträckning betydelse för principerna för val av anstalt och anstaltsavdelning samt vistelse utom anstalt.

Som har framgått placeras den som dömts till längre fängelsestraff normalt i rixanstalt. Han får emellertid föras över till lokalanstalt när det behövs för att på ett ändamålsenligt sätt förbereda honom inför frigivningen. För intagna av en särskild kategori, vilka skall placeras i slutan stalt, gäller att placeringen skall ske i rixanstalt, företrädesvis sådan anstalt eller avdelning av anstalt som är särskilt lämpad att tillgodose kraven på hög säkerhet.

Den sist nämnda kategorin, som anges i 7 § tredje stycket KvaL (s. k. 7:3-or), utgörs av personer som har dömts till fängelse i lägst två år för grov narkotikabrottslighet och som med hänsyn till arten av sin brottslighet eller annars kan befaras vara särskilt benägna att fortsätta brottslig verksamhet av allvarlig karaktär under verkställigheten i anstalt. Undantag från huvudregeln om att personer av detta slag skall placeras i slutan stalt skall göras endast om placering i öppen anstalt krävs för en ändamålsenlig förberedelse av förestående frigivning eller om det annars finns synnerliga skäl för placering i öppen anstalt. En intagen av den här aktuella kategorin får inte heller, om han är placerad i slutan rixanstalt, medges frigång, 14 §-aktiviteter, regelbunden permission, frigångspermission, besökspermission eller 34 §-placering. Särskild permission får beviljas en sådan intagen bara om det finns synnerliga skäl, och permissionen skall då som huvudregel vara bevakad. I fråga om frigivningspermission finns inga uttryckliga begränsningar för intagna av den nu aktuella kategorin oavsett deras anstaltsplacering.

Beträffande den som har dömts till fängelse i lägst två år för brott som avses i vissa närmare angivna internationella konventioner med regler mot

internationell terrorism eller som annars har innefattat användande av våld, hot eller tvång för politiska syften gäller att regelbunden permission eller frigång bör medges bara om det finns särskilda skäl.

En intagen får hållas avskild från andra intagna bl. a. om han har dömts till fängelse i lägst två år och är placerad i slutan anstalt. Förutsättningen för detta är att det kan befaras att han planlägger rymning eller att någon annan planlägger fritagningsförsök och avskildheten är nödvändig för att hindra att sådan plan sätts i verket samt det med hänsyn till den intagnes brottslighet eller annars kan befaras att han är särskilt benägen att fortsätta en brottslig verksamhet av allvarlig karaktär. Om det finns anledning att anta att de nämnda förhållandena kommer att bestå en längre tid, får den intagne placeras på en specialavdelning. Vid sidan av personer som har dömts för grov narkotikabrottslighet omfattar denna möjlighet till placering i avskildhet eller på specialavdelning framför allt intagna, som gjort sig skyldiga till våldsbrott eller annan farlig eller hänsynslös brottslighet och som kan befaras rymma eller bli fritagna.

Den nuvarande ordningen innebär således att det beträffande placering i och vistelse utom anstalt gäller särskilda restriktioner för personer som har ådömts längre fängelsestraff. Sådana restriktioner infördes genom 1973 års kriminalvårdsreform.

En grundtanke i kriminalvårdsreformen var visserligen att anstaltsvården redan från början skall inriktas på konkreta åtgärder som förbereder den intagne för tillvaron utanför anstalten, allt i den utsträckning det kan ske utan att kravet på samhällsskydd blir eftersatt (prop. 1974:20 s. 83 f.). För det stora flertalet intagna innebar detta bl. a. vidgade möjligheter att för viss tid vistas utom anstalt.

För en mindre kategori intagna medförde emellertid kriminalvårdsreformen strängare regler för verkställigheten när det gällde val av anstalt och anstaltsavdelning liksom beträffande vistelse utom anstalt. Det var här fråga om lagöverträdare med strafftider på lägst två år, som ägnat sig åt organiserad eller systematisk kriminell verksamhet av särskilt samhällsfarlig natur, inte sällan med internationell anknytning, och beträffande vilka samhällseliga stödåtgärder kunde förväntas sakna effekt; främst avsågs personer som ägnat sig åt grov narkotikabrottslighet (prop. 1974:20 s. 90, JuU 2 s. 40 ff.). Bakgrunden till restriktionerna för denna grupp var det stigande antalet rymningar under pågående verkställighet i eller utan samband med permission som då under senare tid begåtts av personer – ofta utan fast anknytning till Sverige – vilka dömts till långvariga frihetsstraff, i många fall för grova narkotikabrott av yrkesmässig karaktär.

Avgränsningen av denna grupp, som omfattar de tidigare nämnda intagna som faller under 7 § tredje stycket KvaL, har ändrats vid flera tillfällen. År 1979 utvidgades gruppen till att omfatta inte bara personer som begått grova narkotikabrott eller brott med internationell anknytning utan även lagöverträdare som hade ägnat sig åt annan brottslighet av särskilt allvarlig karaktär och därigenom visat likgiltighet för annans liv eller hälsa eller särskild hänsynslöshet (prop. 1978/79:62, JuU 15, rskr. 90).

År 1982 begränsades den aktuella gruppen till att inbegripa enbart dem som dömts för grovt narkotikabrott eller grov varusmuggling avseende narkotika (prop. 1981/82:141, JuU 49 och 60, rskr. 361). Begränsningen

tillkom vid riksdagsbehandlingen av ett regeringsförslag, som syftade till att förbättra möjligheterna att komma till rätta med narkotikamissbruk och brottslighet från de dömdas sida under anstaltstiden, bl. a. genom att öka möjligheterna till särbehandling av särskilt brottsbenägna intagna som dömts till längre fängelsestraff. Genom lagstiftningsärendet skedde även i ett annat hänseende en förändring av kriterierna för särbehandling av den aktuella gruppen. Sålunda avskaffades det dittillsvarande kravet på – förutom risk för fortsatt brottslighet – flyktfara (se prop. 1981/82: 141 s. 24 f.).

Justitiekommittén uttalade i lagstiftningsärendet – i sitt av riksdagen godkända betänkande (JuU 1981/82:49 s. 20) – att behovet av att skärpa verkställighetsreglerna måste vägas mot intresset av att upprätthålla de principer som präglar svensk kriminalvård och som går ut på att, så långt det är möjligt med hänsyn till kravet på samhällsskydd och differentiering, främja de intagnas samhällsanpassning och motverka de skadliga följderna av fängelsestraffet. Att låta också dem som dömts för andra brott än grovt narkotikabrott eller grov varusmuggling avseende narkotika omfattas av reglerna om särbehandling ledde enligt utskottets mening allför långt med tanke på att det här gällde att söka motverka narkotikakriminaliteten.

År 1984 fick den aktuella gruppen sin nuvarande avgränsning. Bestämmelsen i 7 § tredje stycket KvaL utvidgades då till att omfatta även intagna som har lagförts för försök, förberedelse, stämpling eller medverkan till grovt narkotikabrott eller till grov varusmuggling avseende narkotika (prop. 1983/84:148, JuU 26, rskr. 333). Justitiekommittén uttalade i sitt av riksdagen godkända betänkande (JuU 1983/84:26 s. 11) bl. a. att ändringen stod i överensstämmelse med det syfte som låg till grund för riksdagens beslut år 1982 och att utskottet av sådana skäl som anfördes i det lagstiftningsärendet inte kunde ansluta sig till ett motionsönskemål som innebar att även andra intagna, som dömts till längre fängelsestraff, än narkotikabrottslingar skulle ingå i den aktuella gruppen.

3 Särbehandling av vissa intagna som avtjänar längre fängelsestraff

3.1 Vilka kategorier skall särbehandlas?

Mitt förslag: Den som har dömts till fängelse i lägst två år för grovt narkotikabrottslighet skall liksom i dag särbehandlas i vissa avseenden under straffverkställigheten, om det med hänsyn till arten av brottsligheten eller annars kan befaras att han är särskilt benägen att fortsätta en brottslig verksamhet av allvarlig karaktär innan verkställigheten i anstalt har avslutats. Detsamma skall gälla, om det med hänsyn till arten av brottsligheten eller annars kan befaras att han är särskilt benägen att avvika under straffverkställigheten.

Samma särbehandling skall kunna ske även av intagna som har dömts till fängelse i lägst fyra år för brott av annat slag liksom av intagna som, på grund av t. ex. att villkorligt medgiven frihet från tidigare ådömt fängelsestraff har förverkats, i andra fall avtjänar fängelse i lägst fyra år.

Promemoriaförslaget: Detta (s. 133–139) skiljer sig från mitt så till vida att särbehandlingen skall gälla enbart intagna som har dömts till fängelse i lägst fyra år. Vidare skall vid bedömningen av huruvida den intagne kan befaras vara särskilt benägen att fortsätta en brottslig verksamhet särskilt beaktas, om straffet avser grovt narkotikabrott eller grov varusmuggling beträffande narkotika. Kriteriet att den intagne kan befaras vara särskilt benägen att avvika har ingen motsvarighet i promemoriaförslaget.

Remissinstanserna: Promemoriaförslaget tillstyrks av majoriteten av remissinstanserna. JO och några av instanserna inom åklagarväsendet förordar emellertid att särbehandlingen skall gälla intagna som har dömts till fängelse i lägst två år. Hovrätten för Övre Norrland och kammarrätten i Jönköping anser att den nuvarande gränsen vid fängelse i minst två år bör behållas för intagna som har gjort sig skyldiga till grov narkotikabrottslighet och att gränsen vid fängelse i minst fyra år bör få gälla beträffande andra kategorier intagna. Från bl. a. kriminalvårdsstyrelsen och kriminalvårdsnämnden pekas på att särbehandlingen bör omfatta inte bara intagna som har dömts till fängelse i minst fyra år utan även intagna som annars avtjänar fängelsestraff av sådan längd, t. ex. på grund av att villkorligt medgiven frihet från ett tidigare straff har förklarats förverkad och att den sammanlagda strafftiden enligt den aktuella domen uppgår till fyra år eller mer. Statskontoret diskuterar möjligheten att inledningsvis obligatoriskt särbehandla intagna som har dömts till fängelse i lägst fyra år.

Skälen för mitt förslag: Vår kriminalvårdslagstiftning vilar i allt väsentligt på de principer som lades till grund för 1973 års reform på området. Dessa principer går ut på att, så långt det är möjligt med hänsyn till kravet på samhällsskydd och differentiering, främja de intagnas samhällsanpassning och motverka de skadliga följderna av fängelsestraffet.

Kriminalvårdsreformen innebar emellertid att en särbehandling skulle ske av vissa intagna som dömts till längre straff, om det förelåg rymningsfara och risk för fortsatt brottslighet under anstaltstiden. Frågan om avgränsningen av denna kategori har därefter omprövats vid flera tillfällen. Den nuvarande ordningen innebär att personer som har dömts till fängelse i lägst två år för grov narkotikabrottslighet i vissa fall skall särbehandlas när det gäller placering i och vistelse utom anstalt. Utgångspunkten för särbehandlingen är klassificeringen för placering i slutna anstalt med stöd av föreskriften i 7 § tredje stycket KvaL.

Enligt min uppfattning är det angeläget att hålla fast vid de principer som sålunda präglar svensk kriminalvård och som går ut på bl. a. att man skall försöka främja de intagnas anpassning i samhället. Samtidigt är det mycket väsentligt för tilltron till det straffrättsliga systemet att kriminalvården präglas av fasthet. Särskilt när det gäller personer som har gjort sig skyldiga till allvarliga brott och dömts till långvariga fängelsestraff är det naturligtvis angeläget att kunna motverka grov misskötsamhet från de intagnas sida i form av t. ex. rymning eller fortsatt brottslig verksamhet under verkställigheten. Enligt min mening är ändamålsenliga regler i detta hänseende en förutsättning för att vi skall kunna fortsätta att ha en kriminalvård i anstalt som för de flesta intagna kännetecknas av förhållandevis generösa regler om placering i öppen anstalt.

En annan viktig synpunkt är att regelverket bör vara utformat så att det ter sig konsekvent och rimligt för både allmänheten och de intagna. Man bör därför undvika sakligt omotiverade skillnader i behandlingen av olika kategorier av intagna.

Det kan emellertid enligt min uppfattning, inte minst mot bakgrund av vissa uppmärksammade händelser under senare tid, ifrågasättas om det nuvarande systemet i alla avseenden svarar mot de krav som sålunda måste ställas på kriminalvårdens utformning. Den kartläggning av tillämpningen av reglerna för behandlingen i anstalt av personer dömda till längre fängelsestraff som har företagits av utredningsmannen är mot denna bakgrund värdefull.

Utredningsmannen har utifrån 200 slumpmässigt utvalda fall försökt kartlägga tillämpningen av bestämmelserna om val av anstalt och placering av intagna på specialavdelning samt vistelse utom anstalt beträffande personer som har dömts till fängelse i minst fyra år. Kartläggningen visar bl. a. att tre olika typer av brott dominerar bland dem som har dömts till längre fängelsestraff. I ungefär hälften av fallen är det olika former av grov narkotikabrottslighet, i ungefär en fjärdedel av fallen mord, dråp och liknande våldsbrott och i knappt en femtedel av fallen grova rånbrott. Samma brottstyper med ungefär samma fördelning förekommer bland dem som har placerats på specialavdelning. Särbehandling med stöd av 7 § tredje stycket KvaL kan däremot komma i fråga endast vid grov narkotikabrottslighet.

Utredningsmannen anser mot denna bakgrund att 7 § tredje stycket KvaL bör kunna tillämpas inte bara på personer som har gjort sig skyldiga till narkotikabrottslighet utan även på dem som begått grova våldsbrott och andra lagöverträdare som ägnat sig åt organiserad eller systematisk kriminell verksamhet av särskilt samhällsfarlig natur. I fråga om intagna som har placerats på specialavdelning anser utredningsmannen däremot att resultatet av kartlägningsarbetet inte ger anledning att vidta några ändringar i KvaL.

Även jag anser att det finns anledning att se på sambandet mellan 7 § tredje stycket KvaL och reglerna om avskildhet och placering på specialavdelning (20 § resp. 20 a § KvaL). Dessa regler syftar till att tillgodose de säkerhetsintressen som kan finnas beträffande behandlingen av vissa intagna. De intagna som nu hänförs under 7 § tredje stycket KvaL kunde tidigare under vissa förutsättningar med stöd av 20 § andra stycket och 20 a § första stycket KvaL hållas avskilda från andra intagna resp. tas in på en specialavdelning. De sist nämnda bestämmelserna utvidgades emellertid år 1984 till att omfatta även andra särskilt återfallsbenägna intagna som dömts till längre fängelsestraff än sådana som dömts för grov narkotikabrottslighet (prop. 1983/84:148, JuU 26, rskr. 333). Enligt 20 § andra stycket KvaL i dess nuvarande lydelse kan sålunda en intagen som har dömts till fängelse i lägst två år och är placerad i slutan stalt få hållas avskild från andra intagna. Förutsättningen är att det kan befaras att han planlägger rymning eller att någon annan planlägger fritagningsförsök och avskildheten är nödvändig för att hindra att en sådan plan sätts i verk och samt det med hänsyn till den intagnes brottslighet eller annars kan befaras att han är

särskilt benägen att fortsätta en brottslig verksamhet av allvarlig karaktär. Den intagne får enligt 20 a § första stycket KvaL i ett sådant fall placeras på en specialavdelning, om det finns anledning att anta att förhållandena kommer att bestå en längre tid.

Inte heller jag anser att resultatet av utredningsmannens kartläggning ger anledning att ändra reglerna i KvaL om intagning på specialavdelning. Jag vill emellertid liksom han betona vikten av att kriminalvårdsstyrelsen genom sin tillsynsverksamhet motverkar sådana skillnader mellan olika specialavdelningar som kan uppfattas som orättvisa av de intagna. Samtidigt är det, som JO har framhållit under remissbehandlingen, viktigt att onödig repression undviks.

Det är emellertid som jag ser det inte motiverat att avgränsningen av den kategori intagna, som har dömts till längre fängelsestraff och som av detta skäl enligt min mening även i fortsättningen bör kunna särbehandlas, på något mer avgörande sätt skiljer sig från avgränsningen av den grupp som kan placeras på specialavdelning. En annan sak är att en så ingripande åtgärd som placering på specialavdelning självfallet måste grundas på alldeles särskilda skäl som inte nödvändigtvis är beroende av den typ av brott som straffet avser. De restriktioner som i dag gäller för dem som har dömts för grova narkotikabrott torde emellertid i många fall kunna vara befogade även beträffande andra långtidsdömda, även om placering på specialavdelning inte är nödvändig. Att det enligt den gjorda kartläggningen förekommer samma brottstyper bland dem som har dömts till långvariga fängelsestraff över huvud taget som bland dem som placeras på specialavdelning tyder enligt min mening också på att den nuvarande avgränsningen för särbehandling med stöd av 7 § tredje stycket KvaL är alltför snäv. Jag delar därför utredningsmannens uppfattning att en sådan särbehandling bör kunna ske även beträffande intagna som har gjort sig skyldiga till grova våldsbrott eller annan allvarlig brottslighet av särskilt samhällsfarlig natur. Med anledning av vad bl. a. RÅ har påpekat under remissbehandlingen vill jag betona att brott mot rikets säkerhet självfallet ofta hör till dessa brott.

Promemoriaförslaget innebär att nivån på det straff som skall ha ådömts höjs från fängelse i minst två år till fängelse i minst fyra år men att någon begränsning beträffande den intagnes brottslighet inte skall finnas.

Enligt min mening är det emellertid med hänsyn till intresset av att kunna motverka narkotikaproblemen i anstalterna inte välbetänkt att begränsa möjligheterna att kunna särbehandla intagna som avtjänar straff för grov narkotikabrottslighet. Jag kan alltså ansluta mig till kritiken från hovrätten för Övre Norrland och kammarrätten i Jönköping mot promemoriaförslaget i detta hänseende. Att bestämmelsen i 7 § tredje stycket KvaL hittills, enligt vad den gjorda kartläggningen visar, tycks ha tillämpats i första hand beträffande dem som har ådömts fängelse i mer än fyra år bör sålunda enligt min mening inte få till följd att den nuvarande gränsen beträffande straffets längd vid grov narkotikabrottslighet höjs. Som jag skall återkomma till (avsnitt 3.3) bör man i stället införa en fastare och mera konsekvent ordning för prövningen av vilka intagna som skall särbehandlas i de aktuella avscendena.

När det gäller brott av annat slag än grov narkotikabrottslighet anser jag däremot att straffnivån bör sättas högre än fängelse i lägst två år. Jag är visserligen liksom utredningsmannen väl medveten om att straffets längd är ett osäkert kriterium på risken för misskötsamhet i olika avseenden under straffverkställighet. Enligt min mening bör emellertid möjligheterna till särbehandling i fråga om placering i och vistelse utom anstalt koncentreras till de fall där behovet erfarenhetsmässigt är störst. Den i promemorian förordade gränsen fängelse i lägst fyra år är mot denna bakgrund enligt min mening väl avvägd för de nu aktuella fallen. Den innebär att den som har dömts för t. ex. människorov, grov våldtäkt, grovt rån eller grovt spioneri liksom naturligtvis mord eller dråp regelmässigt kommer att höra till den kategori intagna beträffande vilka det skall prövas huruvida en särbehandling skall ske i vissa avseenden.

Jag vill tillägga, med anledning av vad som har uttalats under remissbehandlingen från bl. a. åklagarhåll, att denna avgränsning självfallet får omprövas om de överväganden som pågår inom justitiedepartementet med anledning av fängelsestraffkommitténs förslag om bl. a. villkorlig frigivning och ändrade straffskalor ger anledning till det.

Mitt förslag i fråga om intagna som har dömts för annan brottslighet än grov narkotikabrottslighet innebär således att den som har dömts till fängelse i lägst fyra år oavsett brottets karaktär hör till den grupp beträffande vilken frågan om särbehandling skall prövas. Av det sagda följer att det inte uppställs krav på att det begångna brottet är av t. ex. särskilt samhällsfarlig natur. Däremot bör karaktären av ett befarat återfall tillmätas betydelse för om särbehandling också skall beslutas. Jag återkommer strax till denna fråga.

I likhet med vad bl. a. kriminalvårdsstyrelsen och kriminalvårdsnämnden har uttalat vid remissbehandlingen anser jag det vara motiverat att öppna möjligheter att särbehandla inte bara dem som har dömts till fängelse i lägst fyra år utan också de intagna som annars avtjänar ett så långt fängelsestraff. Jag avser här de situationer där den intagne enligt bestämmelserna i lagen (1974:202) om beräkning av strafftid m. m. har en sammanlagd strafftid som uppgår till fyra år eller mer (se bl. a. 20, 24 och 25 §§). Villkorligt medgiven frihet från ett tidigare straff kan sålunda ha förverkats helt eller delvis, och tillsammans med den nya strafftiden kan den sammanlagda strafftiden vara så lång. Den intagne kan också ha att samtidigt verkställa två eller flera fängelsestraff, t. ex. genom att han under pågående verkställighet har dömts för brott som begåtts före eller under denna.

Risken för återfall i allvarlig brottslighet är i dessa fall många gånger väl så påtaglig som vid ådömda längre fängelsestraff. Jag vill här peka på att en intagen kan ha att avtjäna t. ex. ett femårigt fängelsestraff som hänför sig till ett treårigt straff för grov misshandel eller våldtäkt enligt den senaste brottmålsdomen och till en straffåterstod på två år beträffande ett tidigare långvarigt fängelsestraff för allvarlig våldsbrottslighet. Som jag ser det är det i ett sådant fall lika befogat att ha möjlighet till särbehandling som då verkställigheten avser ett ådömt straff på fyra år för samma typ av brottslighet som i det fallet.

För att särbehandling skall beslutas bör krävas mer än att den intagne avtjänar fängelsestraff av viss längd. I likhet med vad som redan nu gäller bör härvid risken för återfall i brottslig verksamhet av allvarligt slag under verkställigheten i anstalt vara en av de faktorer som skall beaktas. Den kvalifikation i fråga om den befarade nya brottslighetens karaktär som bör gälla – grova våldsbrott eller annan allvarlig brottslighet av organiserad eller systematisk karaktär – kan enligt min uppfattning komma till uttryck på samma sätt som sker i dag i bestämmelsen i 7 § tredje stycket KvaL. Även i fortsättningen bör det alltså vara en tillräcklig förutsättning för särbehandling att det med hänsyn till arten av den intagnes brottslighet eller annars kan befaras att han är särskilt benägen att fortsätta en brottslig verksamhet av allvarlig karaktär innan verkställigheten i anstalt har avslutats.

Jag anser emellertid, bl. a. med hänsyn till intresset av att så långt som möjligt kunna undvika att placering i specialavdelning behöver tillgripas, att även en befarad benägenhet hos den intagne att rymma bör utgöra grund för särbehandling. Jag vill här erinra om att flyktfara i förening med risk för fortsatt brottslig verksamhet utgjorde ett kriterium för klassificering under bestämmelsen i 7 § tredje stycket KvaL fram till år 1982. Kravet på flyktfara togs då bort med hänsyn till att det inte kunde anses adekvat beträffande narkotikabrottslingar (se prop. 1981/82:141 s. 24 f.).

Enligt min mening är det mot bakgrund av den här föreslagna utvidgningen av den aktuella gruppen av intagna som kan bli föremål för särbehandling åter motiverat att ange flyktfara som en möjlig grund för särbehandling. Kravet på flyktfara bör därvid uppställas som en ytterligare tillräcklig förutsättning för särbehandling vid sidan av det nyss behandlade kravet på risk för fortsatt brottslig verksamhet. Det bör alltså inte krävas att flyktfaran är förenad med risk för fortsatt brottslig verksamhet, även om detta kan antas vara en vanlig situation när det gäller intagna som har dömts för grova brott.

Avgränsningen av de kategorier intagna som avtjänar längre fängelsestraff och som under vissa förutsättningar skall särbehandlas i olika avseenden bör liksom hittills lagtekniskt komma till uttryck i 7 § tredje stycket KvaL. Jag behandlar i det följande (avsnitt 3.2) den särbehandling som dessa kategorier bör ges.

Jag vill i sammanhanget peka på att den föreslagna prövningen beträffande särbehandling av vissa intagna delvis avser samma intagna som enligt 26 kap. 7 § brottsbalken får friges villkorligt först sedan två tredjedelar av strafftiden har avtjänats. Prövningen av den sistnämnda frågan, som avser risken för återfall i brott *efter frigivningen*, görs av kriminalvårdsnämnden medan prövningen av de först nämnda frågorna, som ju avser bl. a. risken för återfall i brott *under verkställighetstiden*, skall göras av kriminalvårdsstyrelsen, något som jag strax skall återkomma till (avsnitt 3.3).

Det kan hävdas att denna reglering i stor utsträckning har samma kriterier och innebär en risk för till synes motstridiga beslut genom att den är uppdelad på olika organ som skall göra en likartad prövning. Enligt min mening finns det också anledning att bl. a. mot bakgrund av den nu föreslagna utvidgningen av möjligheterna att särbehandla intagna som avtjänar

längre fängelsestraff överväga behovet av den prövning som sker med stöd av 26 kap. 7 § brottsbalken. Denna fråga avser jag emellertid att återkomma till i samband med att jag senare i år tar upp frågan om institutet villkorlig frigivning till allsidigt övervägande.

Slutligen vill jag peka på att den av utredningen diskuterade frågan om tidigareläggning av tidpunkten för villkorlig frigivning för utländska medborgare har berörts av några remissinstanser. Ombudsmannen mot etnisk diskriminering anser sålunda bl. a. att det borde öppnas en möjlighet i lagen att efter en individuell prövning avkorta anstaltstiden för en utlänning som till följd av beslut om utvisning och eventuellt andra omständigheter, som sammanhänger med att han inte är svensk, kan antas ha haft särskild nackdel av fängelsetiden. Statens invandrarverk anför liknande synpunkter. Bl. a. kriminalvårdsstyrelsen och överåklagaren vid regionåklagarmyndigheten i Stockholm anser emellertid att några särskilda bestämmelser om villkorlig frigivning för utländska medborgare inte bör införas.

För egen del anser jag att den aktuella frågan inte bör tas upp i detta sammanhang. Som bl. a. RÅ har påpekat kan det i stället finnas anledning att återkomma till den i anslutning till behandlingen av fängelsestraffkommitténs förslag angående institutet villkorlig frigivning.

3.2 Särbehandling i fråga om placering i och vistelse utom anstalt

Mitt förslag: Den särbehandling som skall kunna komma i fråga för vissa intagna som har dömts till längre fängelsestraff skall även i fortsättningen avse placering i och vistelse utom anstalt. En intagen som blir föremål för särbehandling skall, i motsats till nu, alltid vara placerad i slutet riksanstalt. Utevistelse för en sådan intagen skall få medges bara i form av s. k. särskild permission och under förutsättning att det finns synnerliga skäl till det. Den intagne skall då, till skillnad från vad som nu gäller, alltid stå under bevakning.

Promemoriaförslaget överensstämmer med mitt (promemorian s. 139–141, 157 och 160 ff.).

Remissinstanserna: Promemoriaförslaget tillstyrks eller lämnas utan erinran av samtliga remissinstanser utom Statsanställdas Förbund. Förbundet anser att den sista tremånadersperioden av verkställigheten bör efter prövning i varje särskilt fall kunna tillbringas i slutet lokalanstalt.

Skälen för mitt förslag: Som har framgått av det föregående (avsnitt 3.1) skall enligt nuvarande reglering en intagen som har hänförts under 7 § tredje stycket KvaL särbehandlas i vissa avseenden, nämligen i fråga om placering i och vistelse utom anstalt. Även i fortsättningen bör särbehandlingen avse dessa frågor. Det bör visserligen enligt min uppfattning här på några punkter ske en uppstramning i förhållande till nuvarande ordning. Jag vill emellertid redan här framhålla att den gjorda kartläggningen visar

på att mina förslag i det följande i praktiken inte innebär annat än mindre förändringar i behandlingen av de s. k. 7:3-orna.

När det först gäller frågan om *placering i anstalt* anser jag att det, sedan en intagen väl befunnits tillhöra någon av de aktuella kategorierna och alltså anses särskilt rymningsbenägen eller benägen att fortsätta allvarlig brottslighet under straffverkställigheten, inte kan anses ändamålsenligt att i något fall placera denne i öppen anstalt. Som jag ser det måste i dessa fall hänsynen till samhällsskyddet prioriteras framför andra intressen.

I den mån placering i öppen anstalt anses önskvärd beträffande en intagen som hänförs till den grupp som skall särbehandlas enligt 7 § tredje stycket KvaL bör således en sådan placering få ske först sedan den intagne efter omprövning inte längre befunnits höra till denna grupp. Som kommer att framgå i det följande (avsnitt 3.3) föreslår jag en fastare ordning för sådan omprövning än den nuvarande, bl. a. så till vida att det regelbundet skall ske prövning av detta slag. Det är därför, som jag ser det, inte motiverat att ha kvar den nuvarande möjligheten enligt 7 § fjärde stycket KvaL att placera en intagen, som hänförs under tredje stycket i paragrafen, i öppen anstalt med hänsyn till att det är påkallat för en ändamålsenlig förberedelse av förestående frigivning eller det annars finns synnerliga skäl för en sådan placering. Jag anser således liksom utredningsmannen att bestämmelsen i 7 § fjärde stycket KvaL bör avskaffas.

Enligt den nuvarande bestämmelsen i 6 § fjärde stycket KvaL skall placering i sluten anstalt med stöd av 7 § tredje stycket KvaL som huvudregel ske i rixanstalt och därvid företrädesvis i sådan anstalt eller anstaltsavdelning som är särskilt lämpad att tillgodose kraven på hög säkerhet. Undantag får göras bara om det finns synnerliga skäl till det.

Jag har nyss föreslagit att det inte skall vara möjligt att placera intagna av de aktuella kategorierna på öppen anstalt. Vidare kommer jag, som nyss har angetts, i det följande att föreslå en fastare ordning för omprövning av huruvida en intagen skall anses höra till den grupp intagna som skall särbehandlas. Jag kommer också att föreslå att dessa intagna skall få enbart bevakade permissioner. Mot denna bakgrund ansluter jag mig till promemoriaförslaget att avskaffa möjligheten att placera en intagen som hänförs under 7 § tredje stycket KvaL i en lokalanstalt. En sådan intagen skall alltså enligt mitt förslag alltid placeras på en sluten rixanstalt, en ordning som enligt vad kriminalvårdsstyrelsen har uppgett under remissbehandlingen överensstämmer med styrelsens nuvarande praxis beträffande intagna som hänförs till nämnda lagrum. Och liksom nu när det sker placering i sluten rixanstalt skall naturligtvis placeringen företrädesvis ske i en sådan anstalt eller anstaltsavdelning som är särskilt lämpad att tillgodose kraven på hög säkerhet.

När det så gäller frågan om *vistelse utom anstalt* innebär nuvarande ordning, som jag tidigare berört (avsnitt 3.1), att intagna som hänförs under 7 § tredje stycket KvaL har mera begränsade möjligheter än andra intagna att under verkställighetstiden vistas utom anstalt. Bl. a. gäller att sådana intagna, om de är placerade i sluten rixanstalt, får beviljas korttidspermission bara i form av särskild permission och bara om det finns synnerliga skäl till det.

Enligt min mening bör även i fortsättningen med hänsyn till främst kravet på samhällsskydd möjligheterna för intagna som avses i 7 § tredje stycket KvaL att vistas utom anstalt vara mera begränsade än för övriga intagna. De nuvarande bestämmelserna i KvaL i detta hänseende är enligt min mening i allt väsentligt lämpligt utformade. Jag vill här peka på att mitt förslag i det föregående att en intagen av det aktuella slaget alltid skall placeras på slutan riksanstalt medför att denne, i motsats till vad som nu gäller, inte i någon situation får medges frigång, 14 §-aktiviteter, regelbunden permission eller 34 §-placering (jfr 11 § andra stycket, 14 § tredje stycket, 32 § tredje stycket resp. 34 § andra stycket KvaL). Däremot får den intagne liksom nu beviljas särskild permission, om det finns synnerliga skäl till det, t. ex. vid begravning av en anhörig.

Enligt den nuvarande bestämmelsen i 32 § fjärde stycket KvaL skall en intagen som hänförs under 7 § tredje stycket KvaL och som har placerats på slutan riksanstalt som huvudregel vara ställd under bevakning vid särskild permission. Undantag får ske, om det krävs för en ändamålsenlig förberedelse av förestående placering i öppen anstalt eller annars påkallas av synnerliga skäl.

Av den gjorda kartläggningen (promemorian s. 72 och 116) framgår att det har förekommit att intagna som hänförts under 7 § tredje stycket KvaL sluppit bevakning när de haft s. k. lufthålspermission. Liksom utredningsmannen anser jag emellertid att en intagen, så länge han anses höra till den grupp intagna som skall särbehandlas, inte bör få vistas utanför anstalten utan bevakning. Som föreslås i promemorian bör därför undantaget i 32 § fjärde stycket KvaL från huvudregeln om bevakning vid särskild permission för en sådan intagen avskaffas. Under remissbehandlingen har kriminalvårdsstyrelsen för övrigt uppgett att enligt styrelsens nuvarande praxis intagna som hänförs under 7 § tredje stycket KvaL inte beviljas annat än bevakade permissioner.

Jag vill i detta sammanhang peka på att frigivningspermission enligt 33 § KvaL, i princip inte är utesluten för de intagna som avses i 7 § tredje stycket KvaL. Prövningen av sådana permissionsfrågor görs som huvudregel av kriminalvårdsnämnden (se 54 och 55 §§ KvaL) och avser intagna som enligt 26 kap. 7 § brottsbalken skall friges först sedan två tredjedelar av strafftiden har avtjänats. Jag får anledning att återkomma till institutet frigivningspermission i samband med de överväganden angående villkorlig frigivning som jag har aviserat i det föregående.

I fråga om intagna som har dömts till längre fängelsestraff men som inte hör till de nu aktuella kategorierna ger kartläggningen i promemorian enligt min uppfattning inte anledning att överväga några ändringar i regleringen i KvaL i fråga om placering i och vistelse utom anstalt.

Jag vill slutligen något beröra frågan om kriminalvårdsstyrelsens tillämpningsföreskrifter i fråga om vistelse utom anstalt. Utredningsmannen har här på grundval av sin kartläggning pekat på vissa brister i denna reglering eller dess tillämpning. Han menar bl. a. (promemorian s. 145) att det förekommer att särskild permission, dvs. korttidspermission som enligt 32 § andra stycket KvaL får medges av annan särskild anledning än att underlätta anpassningen i samhället, har beviljats av skäl som inte har stöd

i tillämpningsföreskrifterna om sådan permission (112 § KVVFS 1986:4). Detta gäller lufthålspermission som beviljas av mentalhygieniska skäl, antingen för att förhindra att en intagen får psykiska problem av en längre tids inspärning eller för att lindra redan uppkomna sådana problem av en lång tids inspärning. Vidare gäller det s. k. träningspermission som syftar till att ge den intagne träning att vistas i frihet utan att återfalla i kriminalitet eller missbruk.

Enligt min uppfattning bör det vara möjligt att med stöd av föreskriften i 32 § andra stycket KvaL ge intagna av olika kategorier tillstånd att vistas utanför anstalt för de syften som nyss har angetts. Jag vill emellertid – i likhet med vad som görs i promemorian – erinra om att det enligt kriminalvårdsverkets föreskrifter (112 § andra stycket KVVFS) skall undersökas, innan särskild permission beviljas, om inte ändamålet med permissionen kan tillgodoses i samband med regelbunden permission eller på annat sätt. Vidare är det angeläget att tillämpningsföreskrifterna när det gäller användningsområdet för sådan permission har en utformning som motsvarar den tillämpning som sålunda bör vara möjlig.

Kriminalvårdsstyrelsen har under remissbehandlingen upplyst att det för närvarande pågår en översyn av riktlinjerna för bl. a. långtidsdömdas permissioner. Översynen tar främst sikte på att i största möjliga utsträckning motverka risken för missbruk av permission, inte minst beträffande intagna som avtjänar straff för allvarliga våldsbrott. De nya riktlinjerna är avsedda att fastställas före halvårsskiftet 1988.

Beträffande kriminalvårdsstyrelsens inriktning av översynen vill jag här nämna följande. Avsikten är att i tillämpningsföreskrifterna närmare precisera för vilka ändamål särskild permission får beviljas och formerna för detta. Därvid kommer bl. a. promemorians förslag att beaktas. Redan nu kan förutskickas att begreppet "beledsagad" permission (se 117 §, jfr 116 § KVVFS 1986:4), som har kritiserats i promemorian, kommer att avskaffas. Vidare kommer riktlinjer för s. k. kvalifikationstider i samband med regelbunden permission att införas. För det stora flertalet intagna kommer dessa tider inte att bli längre än de som för närvarande tillämpas. Skärpningar kan dock komma att göras beträffande i första hand intagna som avtjänar straff för grova våldsbrott, t. ex. sexualbrott. Vidare kommer vid översynen särskild uppmärksamhet att ägnas åt intagna som har allvarliga missbruksproblem eller psykiska störningar. Översynen omfattar även frågan om förutsättningarna för ny permission efter permissionsmissbruk av olika slag.

Jag konstaterar med tillfredsställelse att kriminalvårdsstyrelsen sålunda redan inlett en sådan översyn av tillämpningsföreskrifterna som har aktualiserats i promemorian. Några särskilda åtgärder från regeringens sida med anledning av vad utredningsmannen har anfört i detta hänseende är därför enligt min mening inte påkallade.

Mitt förslag: Prövning av huruvida en intagen hör till den grupp som skall kunna särbehandlas i fråga om placering i och vistelse utom anstalt skall ske så snart verkställigheten påbörjas eller det annars finns anledning till sådan prövning. Ett beslut som innebär att en intagen hör till denna grupp skall omprövas så snart det finns anledning till det, dock inom sex månader från föregående prövning. Denna prövning, liksom prövningen av frågor om placering i och vistelse utom anstalt beträffande en sådan intagen, skall alltid göras av kriminalvårdsstyrelsen.

Promemorieförslaget överensstämmer i sak med mitt förslag (promemorian s. 147–150 och 158–160).

Remissinstanserna: Promemorieförslaget tillstyrks eller lämnas utan erinran av de allra flesta instanserna. JO kritiserar emellertid förslaget och uttalar bl. a. att "7:3-tillhörighet" måste prövas varje gång fråga om placering i eller vistelse utom anstalt uppkommer. Han förordar därför att det nuvarande systemet behålls men att regionchefen åläggs att vid den första placeringen av den intagne tydligt markera att frågan om 7:3-tillhörighet kan komma att ha betydelse. Enligt JO bör den typ av "7:3-förklaring" som föreslås i promemorian ankomma på domstol. Föreningen styresmän och assistenter inom kriminalvården vänder sig mot förslaget att omprövning skall ske var sjätte månad. Enligt föreningen skulle det medföra en onödigt byråkratisering utan egentliga vinster från behandlingssynpunkt. Föreningen anser att den första omprövningen bör ske efter det att en tredjedel av verkställighetstiden har avtjänats och i anslutning till en permissionsbedömning.

Skälen för mitt förslag: Jag har i det föregående (avsnitt 3.1 och 3.2) föreslagit att fler långtidsdömda än för närvarande skall kunna särbehandlas i fråga om placering i och vistelse utom anstalt. Liksom enligt nuvarande ordning skall enligt mitt förslag kriterierna för avgränsningen av den grupp intagna som det här är fråga om anges i 7 § tredje stycket KvaL. Denna bestämmelse kommer alltså även i fortsättningen att ligga till grund för särbehandlingen i övrigt för de aktuella fallen (se 6, 11, 14, 32 och 34 §§ KvaL).

När det gäller själva *prövningen* av vilka intagna som hör till den grupp som avses i 7 § tredje stycket KvaL och som därför skall särbehandlas i fråga om placering i och vistelse utom anstalt visar promemorian att det nuvarande systemet innehåller brister i olika avseenden. I den pekats det på att det av nuvarande reglering inte framgår vid vilken tidpunkt under verkställighetstiden beslut om att hänföra en intagen under 7 § tredje stycket KvaL skall fattas liksom att det saknas en reglering av när omprövning av sådana beslut skall ske (promemorian s. 30 f.).

Vidare visar den gjorda kartläggningen (promemorian s. 115 f.) att det saknas en fast ordning i den praktiska tillämpningen bl. a. så till vida att en del intagna hänförs under 7 § tredje stycket KvaL i början av verkställig-

heten, andra när de ansöker om permission och åter andra när de förflyttas från en specialavdelning. Det förekommer också fall där något formellt beslut inte finns, trots att klassificering av det aktuella slaget har skett. Motsvarande brister har vid kartläggningen observerats när det gäller beslut som innebär att en klassificering av det aktuella slaget har upphävts. Det står emellertid klart, enligt vad som anförs i promemorian om resultatet av kartläggningen, att klassificeringarna regelmässigt har omprövats vid permissionsansökningar och sedan en tredjedel av den intagnes straff-tid har verkställts.

Enligt min mening är det otillfredsställande att ordningen för prövning av huruvida en intagen hör till den kategori som avses i 7 § tredje stycket KvaL inte är reglerad. Jag anser liksom utredningsmannen att det skulle vara en fördel om det stod klart att en sådan prövning skall ske redan vid verkställighetens början. En sådan tidig prövning skulle innebära att anstaltspersonalen och inte minst den intagne själv inte skulle behöva sväva i ovisshet om han skall särbehandlas vid prövning av t. ex. permissionsfrågor på grund av att han anses tillhöra den aktuella gruppen.

Har det vid någon prövning befunnits att särbehandling inte skall ske av en intagen, som i och för sig kan bli föremål för sådan behandling, bör en förnyad prövning göras om omständigheterna ger anledning till det. Detta kan vara påkallat om den dömda har gjort sig skyldig till nya brott under verkställigheten. Jag anser sålunda i linje med uppfattningen i promemorian att prövning av om en intagen hör till den aktuella gruppen skall göras då verkställigheten påbörjas eller annars så snart det finns anledning till det till följd av att förutsättningarna för tillämpning av 7 § tredje stycket KvaL blir uppfyllda.

Lika angeläget, inte minst från behandlingssynpunkt, är det naturligtvis att beslut som innebär att en intagen som hänförs till den aktuella gruppen omprövas så snart som den intagnes förhållanden ger anledning till det, dvs. när rymningsrisken eller faran för fortsatt brottslighet under anstalts-tiden inte längre bedöms föreligga. Det är också av intresse, särskilt från rättssäkerhetssynpunkt, att det regelbundet sker en omprövning av beslut som innebär att en intagen hänförs till denna grupp. Jag anser liksom utredningsmannen att en sådan omprövning alltid bör göras inom sex månader från beslutet eller från senaste omprövning av beslutet.

Vidare bör naturligtvis den intagne själv när som helst kunna begära omprövning av ett sådant beslut. Att det beslutet liksom det nya beslut som fattas med anledning av den intagnes begäran om omprövning kan överklagas till kammarrätten följer av 59 § KvaL. Jag återkommer till denna fråga i specialmotiveringen.

Vad jag nu har föreslagit tillgodoser enligt min mening intresset att det alltid skall stå helt klart om en intagen skall särbehandlas i fråga om placering i och vistelse utom anstalt. För att en sådan särbehandling skall kunna ske krävs således ett särskilt beslut. Detta innebär som jag ser det en viktig reglering av formerna för det förfarande som skall tillämpas vid differentiering av de intagna.

När det sedan gäller själva *beslutsordningen* i sammanhanget har promemorian visat att det även här finns brister i det system som nu gäller. Enligt

nuvarande ordning fattas beslut om att hänföra en intagen under 7 § tredje stycket KvaL av kriminalvårdsstyrelsen med stöd av bestämmelsen i 58 § KvaL om styrelsens befogenheter att fatta beslut enligt lagen.

Befogenheten att fatta beslut om intagning i och överflyttning mellan anstalter har emellertid med stöd av 60 § KvaL med vissa begränsningar lagts på regionchef eller styresman för anstalt (se 19–23 §§ KvaLK). Bestämmelserna innebär bl. a. att kriminalvårdsstyrelsen skall besluta om intagning i eller överflyttning till öppen anstalt av en intagen som har hänförs till 7 § tredje stycket KvaL (se 22 § första stycket 1 KvaLK). Prövningen enligt 6 § fjärde stycket KvaL huruvida en intagen av den aktuella kategorin skall tas in i en sluten lokal- eller riksanstalt ankommer emellertid på vederbörande regionchef (se 19 och 20 §§ KvaLK).

I fråga om vistelse utom anstalt för en sådan intagen gäller att kriminalvårdsstyrelsen som huvudregel, om den intagne är placerad i sluten lokalanstalt, skall fatta beslut om frigång och 14 §-aktiviteter som i princip kan medges om den intagne har placerats i sådan anstalt eller i öppen anstalt (se 26 § resp. 27 § KvaLK). I fråga om korttidspermission, som enligt 32 § tredje stycket KvaL får beviljas bara i form av särskild permission beträffande en intagen av den aktuella kategorin om denne är intagen i sluten riksanstalt, fattas beslut av styrelsen om det är fråga om ett sådant fall; om den intagne har placerats i sluten lokalanstalt kan beslutanderätten flyttas över på vederbörande regionchef eller efter hans bemyndigande styresmannen (33 § KvaLK). Frågor om frigivningspermission och 34 §-placering, som i princip får medges även en intagen av den aktuella kategorin om denne inte är intagen i sluten riksanstalt, avgörs som huvudregel av kriminalvårdsnämnden (54 § KvaL, 34 och 35 §§ KvaLK).

Utredningsmannen har genom sin kartläggning (promemorian s. 115 f. och 147) funnit att det tycks saknas en fast beslutsordning för prövning av frågor om placering i och vistelse utom anstalt beträffande personer som har dömts till längre fängelsestraff. Enligt hans uppfattning (promemorian s. 148 och 165) bör beslut huruvida en intagen skall hänföras till den grupp som skall särbehandlas alltid fattas av kriminalvårdsstyrelsen och sådana beslut alltså inte kunna delegeras till någon lägre nivå inom kriminalvårdsverket.

Jag delar denna bedömning. Det är visserligen en allmän strävan från statsmakternas sida att flytta över beslutsbefogenheter från central till regional eller lokal nivå. Inom kriminalvården pågår sålunda ett arbete med sikte på en sådan decentralisering, bl. a. när det gäller de s. k. klientärendena (jfr prop. 1985/86:100 bil. 4 s. 95). Senast år 1986 skedde vissa ändringar i bl. a. KvaL i syfte att öka utrymmet för kriminalvårdsstyrelsen att delegera sin beslutanderätt i vissa klientärenden till regionala och lokala organ (prop. 1985/86:147, JuU 31, rskr. 276).

De nu aktuella ärendena är emellertid av särskilt grannlaga natur med hänsyn till verkningarna för den enskilde av ett beslut att hänföra denne till den grupp som skall särbehandlas. Också med hänsyn till intresset att förtroendet för kriminalvårdens verksamhet upprätthålls är det angeläget att det här sker från kriminalpolitisk synpunkt välgrundade bedömningar och att tillämpningen blir enhetlig. Som jag ser det skapas bäst garantier för detta genom en prövning på central nivå.

En prövning hos kriminalvårdsstyrelsen i dessa fall skulle enligt min bedömning inte behöva skapa några egentliga praktiska problem för styrelsen eller kriminalvårdsverket i övrigt. Bl. a. skulle det med stöd av ADB-hantering kunna ske en säker och arbetsbesparande rutin för bevakning av omprövningsfall m. m.

Mitt förslag är därför att beslut i frågan huruvida en intagen skall hänföras till den grupp som skall särbehandlas beträffande placering i och vistelse utom anstalt alltid fattas av kriminalvårdsstyrelsen. Jag återkommer strax till frågan på vilken nivå inom styrelsen beslutsfattandet skall läggas.

Även när det gäller själva särbehandlingen bör enligt utredningsmannen kriminalvårdsstyrelsen alltid fatta beslut. Den nuvarande regleringen innebär, som har framgått av det föregående, att beslutanderätten i frågor om placering i och vistelse utom anstalt beträffande den kategori intagna som har hänförs under 7 § tredje stycket KvaL i hög utsträckning redan ligger på kriminalvårdsstyrelsen.

Mitt förslag i det föregående innebär att en intagen som hänförs till den aktuella gruppen alltid skall tas in i slutna riksanstalt. Beträffande placering i anstalt är det därför endast frågor om val av viss sådan anstalt samt förflyttning mellan anstalter som påkallar särskilda beslut. Jag avser att återkomma till regeringen om en ändring i 20 § KvaLK i linje med promemorians förslag, som innebär att en regionchef åläggs att rådgöra med kriminalvårdsstyrelsen innan han beslutar om intagning i en riksanstalt i ett fall av det aktuella slaget. Någon ändring i 23 § KvaLK, som i sin nuvarande utformning innebär att styrelsen med viss möjlighet till delegation fattar beslut om förflyttning mellan riksanstalter, är enligt min mening däremot inte påkallad. Det kan i sammanhanget crinras om att styrelsen alltid, utom när det rör kriminalvårdsnämndens ansvarsområde, kan ändra vad en tjänsteman inom kriminalvården har beslutat med stöd av KvaL eller KvaLK (se 42 § andra stycket KvaLK).

När det gäller frågan om vistelse utom anstalt finns det, om mitt förslag genomförs, behov av egentlig prövning bara beträffande särskild permission. Enligt min mening bör kriminalvårdsstyrelsen, av motsvarande skäl som jag har anfört för att styrelsen alltid skall besluta i frågor huruvida intagna hör till den grupp som skall särbehandlas, alltid fatta beslut också i dessa permissionsärenden. Som jag ser det bör en sådan ordning inte heller medföra några större praktiska problem för styrelsen. Mitt förslag i detta hänseende överensstämmer med promemorians.

När det sedan gäller frågan om på vilken nivå inom kriminalvårdsstyrelsen de olika typer av prövningar som jag nu redogjort för bör göras vill jag anmärka att styrelsens generaldirektör nyligen hos regeringen har begärt att, i avvaktan på en mer omfattande organisationsöversyn inom kriminalvårdsverket, förordningen (1974:555) med instruktion för kriminalvårdsverket ändras så att den nuvarande organisatoriska indelningen av styrelsen i två avdelningar avskaffas. Han har därvid upplyst att det för närvarande pågår en översyn av arbetsordningen för styrelsen. I den nya arbetsordningen kommer att närmare regleras bl. a. vilka ärenden som skall föras till verksledningen – dvs. generaldirektören och överdirek-

tören – för information eller beslut. Detta gäller bl. a. vissa s. k. tyngre klientärenden.

Av kriminalvårdsstyrelsens remissvar och av vad dess generaldirektör anfört i den nyss nämnda framställningen framgår att styrelsen sedan november 1987 tillämpar en tillfällig beslutsordning som innebär följande. Beslut av styrelsen huruvida en intagen skall hänföras till den kategori som avses i den nuvarande bestämmelsen i 7 § tredje stycket KvaL fattas av chefen för rättsvårds- och registerbyrån i samråd med chefen för tillsynsbyrån. Detsamma gäller flertalet beslut angående permissioner och förflyttningar m. m. för intagna som avtjänar straff på lägst fyra år. Om någon av byråcheferna – eller chefen för rättsvårdssektionen som också deltar i handläggningen – är skiljaktig, skall ärendet hänskjutas till generaldirektören för avgörande. Detsamma gäller om någon av de tre av annan anledning anser att ärendet skall hänskjutas till verksledningen samt i fråga om ärenden som är av särskild vikt eller principiell betydelse eller kan förväntas väcka allmän uppmärksamhet. Verksledningen prövar även frågan om regelbunden permission första gången för intagna som har dömts till fängelse på livstid.

Kriminalvårdsstyrelsens generaldirektör har uttalat att den beslutsordning som sålunda för närvarande tillämpas har visat sig fungera väl. Vidare framgår av styrelsens remissvar att en ny arbetsordning som grundas på denna beslutsordning kommer att införas så snart regeringen har tagit ställning till generaldirektörens förslag att avskaffa avdelningsindelningen i styrelsen.

Enligt min bedömning förefaller den nivå för beslutsfattandet i de aktuella frågorna inom kriminalvårdsstyrelsen, där besluten sålunda fattas för närvarande, vara lämplig och ändamålsenlig ur olika aspekter. Jag anser därför att beslutsfattandet bör ligga på denna nivå även i fråga om de olika typer av prövningar inom kriminalvårdsstyrelsen som enligt mitt förslag skall göras beträffande den nu aktuella gruppen av intagna. Det bör alltså enligt min mening skapas förutsättningar för styrelsen att permanent ha en sådan ordning.

Det är mot denna bakgrund angeläget att förslaget att avskaffa avdelningsindelningen i kriminalvårdsstyrelsen genomförs så snart som möjligt. Jag avser därför att senare i dag återkomma till regeringen om en ändring i instruktionen för kriminalvårdsverket i enlighet med förslaget.

Jag vill i samband med frågan om formerna för prövningen slutligen peka på vad som uttalas i promemorian (s. 155 f.) om vikten av att det inom kriminalvården sker en korrekt dokumentation i enskilda ärenden vid journalföring m. m. Som kammarrätten i Jönköping har anfört vid remissbehandlingen är det av väsentlig betydelse inte minst för prövningen i kammarrätten vid överklagande av kriminalvårdsstyrelsens beslut.

Mitt förslag: Den nuvarande befogenheten för regeringen att för ett visst fall förordna om särskilda restriktioner beträffande försändelser m. m., besök och telefonsamtal skall få utnyttjas inte bara då det är påkallat med hänsyn till rikets säkerhet. Sådant beslut skall få meddelas också beträffande en viss intagen, som har dömts för våldsbrott av terroristkaraktär. Förutsättningen är därvid att det är påkallat med hänsyn till risken för att den intagne under verkställigheten medverkar till ytterligare brottslighet av sådan karaktär. Under motsvarande förutsättningar får regeringen vidare befogenhet att beträffande en viss intagen besluta att frågor om vistelse utom anstalt skall överlämnas till regeringen för avgörande.

Promemoriaförslaget överensstämmer i sak med mitt (promemorian s. 142–144 och 149).

Remissinstanserna: Promemoriaförslaget har tillstyrkts eller lämnats utan erinran av samtliga instanser.

Skälen för mitt förslag: Enligt 31 § KvaL kan regeringen för ett visst fall förordna om avvikelser från de allmänna bestämmelserna i den lagen om brev och andra meddelanden eller försändelser, besök och telefonsamtal, om detta är påkallat med hänsyn till rikets säkerhet. Bestämmelsen tar sikte på den situationen då det framstår som ett väsentligt intresse att kunna hindra att en intagen får möjlighet att till någon obehörig lämna ut sådana hemliga militära uppgifter som han har fått del av i samband med brottslig verksamhet (prop. 1974:20 s. 145).

Befogenheten för regeringen att förordna om sådana avvikelser som det här är fråga om gäller alltså endast i vissa särskilda fall, och bestämmelsen har av naturliga skäl tillämpats ytterst sällan i praktiken. Enligt min mening finns det emellertid behov av en sådan befogenhet för regeringen inte bara med hänsyn till rikets säkerhet. Också när det gäller intagna som har begått våldsdåd av terroristkaraktär bör enligt min uppfattning regeringen ges möjlighet att i ett visst fall besluta om särskilda restriktioner beträffande försändelser m. m., besök och telefonsamtal. Det kan nämligen i ett sådant fall röra sig om en person som tillhör en terroristorganisation och visat prov på hänsynslös användning av våld och därför kan förväntas använda varje tillfälle att på nytt begå allvarliga brott som riktar sig mot vitala samhällsintressen. Dessa intressen kan, men behöver inte alltid, avse vad som kan sägas röra rikets säkerhet.

Jag vill här peka på att möjligheterna enligt nuvarande reglering för intagna som har dömts för brott av terroristkaraktär att få vistas utom anstalt är mera begränsade än beträffande andra intagna. Enligt bestämmelsen i 12 § tredje stycket KvaLK får sålunda intagna, som har dömts för vissa närmare angivna brott enligt bl. a. olika internationella konventioner för bekämpningen av internationell terrorism som Sverige har ratificerat, ges regelbunden permission eller frigång bara om det finns särskilda skäl för det. Av förarbetena till bestämmelsen (regeringens förordningsmotiv

1986:6 s. 13 ff.) framgår att det enligt kriminalvårdslagstiftningen står klart att det allmänna intresset av att under verkställigheten vidta åtgärder för den intagnes sociala anpassning i fall av detta slag måste stå tillbaka för samhällsskyddsaspekter och allmänpreventiva hänsyn. Den aktuella bestämmelsen har sålunda kommit till i syfte att förebygga osäkerhet i praxis i detta hänseende.

Den komplettering av den aktuella befogenheten för regeringen som jag anser bör göras ligger alltså helt i linje med det synsätt angående behandlingen av dessa intagna som ligger till grund för den nuvarande regleringen på området. Även om det, med hänsyn till antalet fall där frågan kan bli aktuell, kan antas föreligga ett mycket begränsat praktiskt behov av en sådan utvidgning av denna befogenhet bör man enligt min mening inte avstå från den.

Jag går så över till frågan huruvida bestämmelsen i 31 § KvaL om befogenhet för regeringen att i ett visst fall besluta om särskilda restriktioner för en intagen bör utvidgas till att omfatta även vistelse utom anstalt.

Justitiekanslern (JK) har i sin utredning (JK:s dnr 3280-87-20) av omständigheterna kring den för grovt spioneri m. m. till fängelse på livstid dömd Stig Berglings avvikande förslagit att den nu aktuella bestämmelsen utvidgas till att omfatta även rätt till permission (s. 41). Enligt JK bör vidare övervägas, om beslutsordningen är den lämpliga beträffande permissionsbeslut i fråga om intagna som kan jämföras med Bergling. JK anser att det kan vara lämpligt att ha en ordning som innebär att beslut om beviljande av permission skall underställas regeringen. Med en sådan ordning kan en bättre ansvarsfördelning mellan myndigheterna uppnås. Kriminalvårdsstyrelsen kan enligt JK med en sådan uppläggningspröva en permission främst från återanpassningssynpunkt och med hänsyn till rymningsrisk och annat därmed jämförbart missbruk av permission, medan polisen och försvaret kan pröva vad hänsynen till rikets säkerhet kräver.

Även utredningsmannen anser att det är en brist i lagstiftningen att det saknas befogenheter för regeringen att för ett visst fall besluta om avvikelser från bestämmelserna i KvaL om vistelse utom anstalt. Han har därför förslagit att 31 § KvaL utvidgas i detta avseende.

För egen del vill jag betona att motivet bakom den nuvarande bestämmelsen i 31 § KvaL – att hindra att en intagen får möjlighet att till en obehörig person lämna ut sådana hemliga militära uppgifter som han har fått del av i samband med sin brottsliga verksamhet – självfallet har avseende även på sådana intagnas vistelse utom anstalt. Som jag ser det kan det knappast råda någon tvekan om att möjligheterna för en intagen, beträffande vilken regeringen har beslutat om särskilda restriktioner i fråga om försändelser m. m., besök och telefonsamtal, att få vistas utom anstalt bör vara ytterst begränsade och endast avse de situationer då det framstår som alldeles särskilt starkt motiverat. Det bör också påpekas att det i en situation då restriktioner av det aktuella slaget kan tänkas aktualiseras i de allra flesta fall är fråga om en intagen som skall hänföras till någon av de kategorier som avses i 7 § tredje stycket KvaL, i enlighet med mitt förslag i det föregående och beträffande vilka möjligheterna att få vistas utom anstalt redan av detta skäl är ytterst begränsade.

I de fall då vistelse utom anstalt medges för en intagen som har ålagts särskilda restriktioner av regeringen är det naturligtvis angeläget att bevakningen av den intagne och arrangemangen i övrigt är sådana att regeringens beslut inte kan sättas ur spel. Det framgår av JK:s utredning att förhållandena vid Stig Berglings permissioner i samband med och kort tid före hans avvikande i detta hänseende var klart otillfredsställande.

Enligt min uppfattning står det klart att redan den nuvarande regleringen i KvaL i och för sig ger tillräckliga möjligheter att vid prövning av frågor om vistelse utom anstalt väga in det nu aktuella intresset, dvs. hänsynen till rikets säkerhet. Reglerna om vistelse utom anstalt är nämligen fakultativa, dvs. kriminalvårdsmyndigheterna har befogenhet – men inte skyldighet – att för vissa syften ge den intagne rätt att i olika former vistas utom anstalt. Kriminalvårdsstyrelsen och övriga organ inom kriminalvården som har att pröva frågor om vistelse utom anstalt har sålunda enligt min uppfattning redan enligt nuvarande ordning ansvar för att hänsynen till rikets säkerhet – som ju här kan sägas delvis sammanfalla med intresset att den intagne inte fortsätter brottslig verksamhet – blir tillräckligt beaktade vid denna prövning. Jag anser att beslutsbefogenheterna när det gäller vistelse utom anstalt även i fortsättningen primärt bör åvila kriminalvårdsmyndigheterna. Härmed följer också ett ansvar för att alla olika aspekter som är av betydelse för beslutsfattandet verkligen beaktas i tillräcklig utsträckning.

Det är naturligtvis angeläget att hänsynen till rikets säkerhet uppmärksammas särskilt i de fall då regeringen med stöd av bestämmelsen i 31 § KvaL har meddelat särskilda restriktioner beträffande en viss intagen. Enligt min mening är det naturligt att kriminalvårdsstyrelsen i detta syfte i de aktuella fallen vid prövningen samråder med rikspolisstyrelsen. Det får därvid naturligtvis ankomma på rikspolisstyrelsen att i sin tur vid behov samråda med den militära säkerhetstjänsten. Genom ett sådant samrådsförfarande bör det enligt min mening normalt anses säkerställt att hänsynen till rikets säkerhet i tillräcklig utsträckning blir beaktad i dessa frågor vid prövningen inom kriminalvården. Vad som har sagts nu om kriminalvårdsstyrelsens skyldigheter bör naturligtvis avse även andra organ inom kriminalvården, t. ex. kriminalvårdsnämnden, som någon gång skulle kunna tänkas ha att pröva en fråga om vistelse utom anstalt i en situation av det aktuella slaget.

Jag avser därför att senare föreslå regeringen att besluta en sådan regel om samråd, som lämpligen kan tas in i KvaL.K.

Jag vill i detta sammanhang ta upp en fråga som rikspolisstyrelsen har aktualiserat under remissbehandlingen, nämligen behovet av samråd och informationsutbyte mellan rikspolis- och kriminalvårdsstyrelserna i fråga om vistelse utom anstalt för intagna som har dömts till längre fängelsestraff. Bestämmelser om uppgiftslämnande från kriminalvården till polisen i samband med vistelse utom anstalt och frigivning finns i kriminalvårdsverkets anstaltsföreskrifter (se 121, 122, 127 och 177 §§ KVVFS 1986:4). Föreskrifterna innebär bl. a. att den lokala polismyndigheten skall under rättas om permission och frigivning vid behov och alltid, förutom i vissa andra fall, när den intagne har dömts till fängelse i lägst två år.

Rikspolisstyrelsen pekar på att styrelsen har tillgång till information om de intagna av betydelse bl. a. för möjligheterna att motverka att en intagen under permission avviker eller förbereder större fritagningsförsök, narkotikaleveranser till anstalter m. m. Styrelsen ifrågasätter därför om inte KvaL bör kompletteras med en bestämmelse om att styrelsen skall under rättas innan intagna som har dömts till fängelse i lägst fyra år ges permission.

Jag vill för egen del poängtera det angelägna i att kriminalvården och polisen har det informationsutbyte och samrådsförfarande som är påkallat i frågor om vistelse utom anstalt. Det kan emellertid starkt ifrågasättas om en bestämmelse av det slag som rikspolisstyrelsen har aktualiserat bör tas in i lag. Som jag ser det bör frågan i stället tas upp i det samarbete mellan rikspolis- och kriminalvårdsstyrelserna angående gemensamma riktlinjer på området som nu pågår enligt vad kriminalvårdsstyrelsen har upplyst vid remissbehandlingen. Huruvida t. ex. de nyss nämnda föreskrifterna inom kriminalvården bör kompletteras med en regel av det angivna slaget bör sålunda enligt min mening övervägas i det sammanhanget. Jag vill tillägga att motsvarande problem finns vid vård av lagöverträdare enligt lagen (1966:293) om beredande av sluten psykiatrisk vård i vissa fall.

Jag återvänder så till frågan om prövningsförfarandet beträffande vistelse utom anstalt i de nu aktuella fallen. Beslut av kriminalvårdsstyrelsen om vistelse utom anstalt får av den intagne med stöd av 59 § KvaL överklagas till kammarrätten. Enligt min mening är det emellertid mest naturligt att i de fall då regeringen har meddelat särskilda restriktioner också omprövningen av kriminalvårdsstyrelsens beslut görs av regeringen. Mitt förslag föranleder en ändring i detta avseende i 59 § KvaL.

Prövningen inom kriminalvårdsstyrelsen i de nu aktuella fallen bör enligt min mening och i linje med utredningsmannens förslag (promemorian s. 149) läggas på verksamhetsnivå. Jag har inhämtat att styrelsen också avser att ta in en regel av denna innebörd i arbetsordningen i samband med den pågående översynen av denna.

Den ordning som jag nu har föreslagit är som jag nyss berört normalt tillräcklig för att hänsynen till rikets säkerhet skall bli tillgodosedd vid prövningen av frågor om vistelse utom anstalt. I linje med vad JK har anfört i samband med den tidigare nämnda utredningen angående Stig Berling anser jag emellertid att man inte bör avvara möjligheten för regeringen att i speciella fall avgöra frågor om vistelse utom anstalt.

Självfallet bör en sådan möjlighet utnyttjas bara då det kan anses påkallat att frågan underställs regeringens prövning. Behov av sådan prövning kan naturligtvis finnas i första hand just i de fall då regeringen har beslutat särskilda restriktioner enligt 31 § KvaL. Exempelvis kan det i ett visst fall vara angeläget att regeringen har möjlighet att besluta i frågan, om det föreligger oenighet mellan kriminalvårdsstyrelsen och rikspolisstyrelsen.

Den ordning för regeringens möjligheter att fatta beslut i fråga om vistelse utom anstalt som sålunda bör införas kan enligt min uppfattning lämpligen komma till stånd genom att regeringen får rätt att besluta att ett ärende inom kriminalvården angående vistelse utom anstalt skall överlämnas till regeringen för prövning.

Vad som har anförts nu om prövningen inom kriminalvården och hos regeringen av frågor om vistelse utom anstalt beträffande en viss intagen då hänsynen till rikets säkerhet gör sig gällande har tillämpning också i fråga om det brottsbekämpningsintresse som föreligger i ett fall då en intagen har begått brott av terroristkaraktär. Mitt förslag är därför att regeringens befogenhet att besluta att ärenden skall överlämnas till dess prövning skall avse även sådana fall.

5 Ikraftträdande m. m.

Lagändringarna bör träda i kraft den 1 juli 1988. Reglerna om avgränsning av de kategorier intagna som skall kunna ges särbehandling liksom om deras behandling vid placering i och vistelse utom anstalt skall alltså tillämpas fr. o. m. denna tidpunkt.

De lagändringar som jag föreslår innebär en skärpning för vissa kategorier intagna när det gäller behandlingen i olika hänseenden under verkställigheten. Enligt min mening är det angeläget att den nya ordningen, som innebär bl. a. att det alltid skall stå klart huruvida en intagen hänförs till den aktuella gruppen som skall särbehandlas, så snart som möjligt får genomslag. Jag anser därför att något undantag från tillämpningen av de nya föreskrifterna inte skall göras för dem som är intagna vid ikraftträdandet (jfr prop. 1965:159 s. 36 och prop. 1982/83:85 s. 139). Att prövning enligt de nya bestämmelserna angående intagna som har dömts till längre fängelsestraff skall ske även i äldre fall följer av den föreslagna bestämmelsen att prövning av huruvida en intagen hör till den grupp som skall särbehandlas skall ske så snart det finns anledning till det.

När det gäller lagändringarnas praktiska konsekvenser för kriminalvårdsverket kan det göras gällande att det övergångsvis kan uppstå vissa svårigheter med hänsyn till den ärendehantering som skall ske initialt. Jag har förståelse för denna synpunkt. Den prövning som skall göras beträffande äldre fall bör nämligen komma till stånd så snart som möjligt efter ikraftträdandet. För att ge möjlighet till en smidig övergång för kriminalvårdsstyrelsens del bör prövningen därför kunna få ske före denna tidpunkt, vilket bör komma till uttryck i en övergångsbestämmelse.

Några ytterligare övergångsbestämmelser torde inte krävas.

Kriminalvårdsstyrelsen har under remissbehandlingen påpekat att handläggningen av initial- och omprövningar enligt utredningsmannens förslag innebär ett visst merarbete inom styrelsen. Frågan huruvida ärendena, som kräver insatser av kvalificerade handläggare, medför behov av personalförstärkning får enligt styrelsen övervägas i samband med det pågående arbetet med decentralisering inom kriminalvårdsverket enligt det uppdrag i ämnet som regeringen har lämnat till styrelsen i oktober 1985. Jag delar styrelsens uppfattning i denna fråga.

När det gäller behovet av anstaltsplatser har jag från kriminalvårdsstyrelsen inhämtat att man där mot bakgrund av den praxis som nu tillämpas beträffande placering i anstalt räknar med att ändringarna inte skall medföra något behov av nya platser. Jag delar denna bedömning.

6 Upprättat lagförslag

Prop. 1987/88:130

I enlighet med vad jag nu anfört har inom justitiedepartementet upprättats förslag till

lag om ändring i lagen (1974:203) om kriminalvård i anstalt.

7 Specialmotivering

Förslaget till lag om ändring i lagen (1974:203) om kriminalvård i anstalt

6 §

Ändringen i *fjärde stycket* innebär att den grupp intagna som enligt 7 § tredje stycket tas in i sluten anstalt alltid skall placeras i riksanstalt.

7 §

Ändringarna i *tredje stycket*, som har behandlats i den allmänna motiveringen (avsnitt 3.1 och 3.2), innebär en utvidgning av den grupp intagna som under vissa förutsättningar skall placeras i sluten anstalt.

Bestämmelsen i dess nya utformning innebär att intagna som avtjänar fängelse i lägst fyra år oavsett brottslighetens karaktär hör till denna grupp. En sådan kategori utgör de intagna som har dömts till fängelse i lägst fyra år. Till gruppen hör också intagna som har dömts till kortare fängelsestraff men som samtidigt avtjänar ett annat straff eller vad som förverkats av en villkorligt medgiven frihet så att den sammanlagda tiden uppgår till lägst fyra år. Liksom nu innebär bestämmelsen därutöver att en intagen som har dömts till fängelse i lägst två år för grov narkotikabrottslighet hör till den aktuella gruppen.

De kategorier intagna som sålunda omfattas av tredje stycket skall placeras i sluten anstalt, om endera av de två särskilda kriterierna för sådan placering är uppfyllda. Även i detta hänseende innebär bestämmelsen en utvidgning av tillämpningsområdet i förhållande till nuvarande ordning.

Som en ny, tillräcklig förutsättning för att en intagen av någon av de aktuella kategorierna skall placeras i sluten anstalt har sålunda angetts att det med hänsyn till arten av hans brottslighet eller annars kan befaras att han är särskilt rymningsbenägen. Avsikten är att t. ex. intagna, som med hänsyn till den typ av brottslighet som ligger dem till last kan antas ha sådana förbindelser att det finns risk för fritagningsförsök eller annan medhjälp till avvikande, skall placeras i sluten anstalt. Detsamma gäller intagna som har visat särskild rymningsbenägenhet genom t. ex. tidigare rymningar eller rymningsförsök eller som kan antas ha sådan benägenhet genom att de saknar fast anknytning till riket.

Det andra särskilda kriteriet för placering i sluten anstalt har samma språkliga utformning som i den nuvarande bestämmelsen i tredje stycket. Avsikten är att den fortsatta brottslighet som kan befaras från den intagnes sida under verkställigheten skall kunna föranleda placering i sluten anstalt bara om den är av särskilt samhällsfarlig art. Här avses i första hand

våldsbrott eller annan allvarlig brottslighet av organiserad eller systematisk karaktär. Av betydelse för den bedömning som därvid skall göras är naturligtvis den intagnes tidigare brottslighet, som delvis kommer till uttryck genom avgränsningen i bestämmelsen till det straff som verkställigheten avser. Det är emellertid angeläget att det här sker en självständig och inte slentrianmässig prövning av den intagnes benägenhet att fortsätta brottslig verksamhet av det slag som åsyftas i bestämmelsen.

Det bör betonas att det inte krävs att den fortsatta brottsligheten är av samma slag som den tidigare. Det krävs inte heller att det t. ex. är föreskrivet något minimistraff för det eller de nya brotten. När det gäller kategorin som avtjänar fängelse i fyra år eller mer men som inte har dömts till fängelse av sådan längd för något brott är det emellertid särskilt angeläget att det sker en välgrundad bedömning av risken för att den intagne under verkställigheten begår brott av den allvarliga karaktär som här avses. Dennes tidigare brottslighet kan nämligen i ett sådant fall ha varit av en beskaffenhet som inte bör kunna motivera särbehandling, t. ex. vid egendomsbrottslighet utan våldsinslag.

Det bör, mot bakgrund av vad Statsanställdas Förbund har påpekat under remissbehandlingen om placering i slutan stalt sista tremånadersperioden av verkställighetstiden, framhållas att risken för rymning eller brottslighet under verkställigheten självfallet ofta avtar mot slutet av denna. Enligt min uppfattning kan det därför beträffande en intagen som tidigare har hänförts till den grupp som avses i bestämmelsen i tredje stycket i åtskilliga fall antas att förutsättningarna för tillämpning av denna bestämmelse då inte längre är uppfyllda. Om en omprövning leder till att den intagne inte längre skall hänföras till denna grupp, finns det inget hinder mot att t. ex. i rehabiliterande syfte placera denne på slutan lokalanstalt.

Den nuvarande bestämmelsen i *fjärde stycket* i paragrafen om undantag från huvudregeln i tredje stycket om placering i slutan anstalt har, som framgått av den allmänna motiveringen (avsnitt 3.2), slopats. Till skillnad från vad som gäller nu skall alltså placering i slutan anstalt ske obligatoriskt i de aktuella fallen, om förutsättningarna enligt tredje stycket är uppfyllda.

Den nya lydelsen av *fjärde stycket* utgörs av regler om prövningen enligt tredje stycket. Bestämmelserna har behandlats i den allmänna motiveringen (avsnitt 3.3).

Föreskrifterna innebär att det införs ett fast prövningsförfarande beträffande den grupp som avses i tredje stycket. Enligt *första mening* skall så snart den intagne påbörjar verkställigheten prövas huruvida förutsättningarna enligt tredje stycket för placering i slutan anstalt är uppfyllda. Till grund för prövningen får naturligtvis läggas kriminalvårdens eventuella tidigare erfarenheter av den intagne, som de kommer till uttryck i behandlingsjournaler etc., liksom de uppgifter som har framkommit i samband med det nya brottet. Självfallet kan även t. ex. polis eller åklagare ha särskild information för denna bedömning. Av bestämmelsen i *första mening* följer att, om initialprövningen inte har lett till ett beslut att hänföra den intagne till den aktuella gruppen eller om ett tidigare sådant beslut

upphävts, en ny prövning skall företas så snart anledning till det uppkommer under verkställigheten.

Av *andra meningen* i fjärde stycket följer att ett beslut att hänföra en intagen till den grupp som avses i tredje stycket alltid skall omprövas inom sex månader från beslutet eller senaste omprövning. Även i detta fall gäller att omprövning skall ske så snart det finns anledning till det, t. ex. när det har framkommit nya omständigheter beträffande den intagne eller när denne själv begär omprövning.

Av 58 § framgår att kriminalvårdsstyrelsen skall fatta beslut enligt fjärde stycket.

Jag vill i detta sammanhang ta upp en fråga som JO och kammarrätten i Jönköping har berört under remissbehandlingen, nämligen huruvida kriminalvårdsstyrelsens beslut enligt fjärde stycket kan överklagas. Enligt vad kammarrätten uppger har enligt fast praxis frågan om en intagen hör till den kategori som avses i den nuvarande bestämmelsen i tredje stycket prövats av kammarrätten bara när beslutet har varit förenat med ett beslut om t. ex. permission eller frigång. Kammarrätten, som inte har någon erinran mot att ett beslut enligt fjärde stycket får överklagas särskilt till kammarrätten, har därför föreslagit att rätten att överklaga ett sådant beslut anges uttryckligen i 59 §.

För egen del vill jag peka på att beslut enligt fjärde stycket får direkta rättsverkningar för den intagne, eftersom beslutet att hänföra den intagne till den kategori som anges i tredje stycket automatiskt innebär bl. a. att denne skall vara placerad på sluten riksanstalt, vilket följer av tredje stycket och 6 § fjärde stycket. Enligt min mening är det därför självklart att sådana beslut skall få överklagas av den intagne. Denna ordning behöver sålunda enligt min mening inte ges uttryckligt stöd i 59 §.

11 §

I paragrafen har företagits en jämkning i *andra stycket andra meningen* som endast utgör en följdändring till ändringarna i 7 §. Justeringen innebär att den nuvarande möjligheten enligt andra stycket att medge frigång för den som hänförs till 7 § tredje stycket men som inte är placerad i sluten riksanstalt slopas.

14 §

I *tredje stycket* har företagits en följdändring i fråga om 14 §-aktiviteter av motsvarande innebörd som den i 11 §.

31 §

Enligt *andra stycket*, som är nytt, får regeringen besluta om särskilda restriktioner också beträffande intagna som har dömts för brott enligt vissa konventioner som anges i punkterna 1–5 eller för andra brott som har innefattat användande av våld, hot eller tvång för politiska syften. Bestämmelsen tar sikte på intagna som har begått brott av terroristkaraktär. Det är väsentligt att det här sker en noggrann bedömning av vilka fall som skall anses höra till denna kategori. Den uppräknade av brott enligt bl. a. vissa internationella konventioner som görs i den aktuella bestämmelsen har en

förebild i 12 § KvaLK. Jag får här hänvisa till den bestämmelsens förarbeten (regeringens förordningsmotiv 1986: 6).

Som ytterligare kriterium för att regeringen skall få besluta om särskilda restriktioner av det aktuella slaget gäller enligt andra stycket att det är påkallat med hänsyn till risken för att den intagne under verkställigheten i anstalt medverkar till sådan brottslig terroristverksamhet som anges i bestämmelsen. Avsikten är att det skall ske en noggrann prövning av huruvida tillgängliga uppgifter om den intagne ger fog för att anse det vara påkallat med sådana restriktioner för att motverka att denne medverkar till brott av det aktuella slaget. Denna medverkan kan bestå i t. ex. att den intagne genom kontakter med personer utanför anstalten deltar i planläggningen av brott av terroristkaraktär.

Lagtekniskt har den lösningen valts att i likhet med vad som för närvarande gäller enligt 12 § KvaLK göra en utförlig uppräknig av olika internationella konventioner som Sverige har tillträtt i syfte att motverka terrorism. Jag vill peka på att arbete pågår med ytterligare sådana konventioner och att det i samband med att Sverige tillträder dessa kan finnas anledning att överväga en enklare utformning av den här aktuella regleringen.

32 §

I *tredje stycket* har gjorts en följdändring i fråga om regelbunden permission och särskild permission av motsvarande innebörd som den i 11 och 14 §§.

Ändringen i *fjärde stycket tredje meningen* innebär att intagna som avses i 7 § tredje stycket, vilka i fortsättningen får medges korttidspermission endast i form av särskild permission och bara om det finns synnerliga skäl till det, alltid skall stå under bevakning under sådan permission.

34 §

Justeringen i *tredje stycket* utgör endast en följdändring av motsvarande innebörd som den i 11 §, 14 § och 32 § tredje stycket.

58 a §

Paragrafen som är ny har utförligt behandlats i den allmänna motiveringen (avsnitt 4). Bestämmelserna i paragrafen innebär att regeringen beträffande en viss intagen kan besluta att frågor om vistelse utom anstalt skall avgöras av regeringen.

Förutsättningarna för att ett sådant beslut skall få meddelas motsvarar dem som gäller för beslut om särskilda restriktioner enligt 31 §. Det krävs sålunda att det är påkallat med hänsyn till rikets säkerhet eller, när det gäller en intagen som har dömts för våldsbrott av terroristkaraktär, att det är påkallat med hänsyn till risken för att denne medverkar till sådan brottslig verksamhet under verkställigheten i anstalt.

Regeringen kan alltså med stöd av 31 § beträffande en viss intagen besluta om särskilda restriktioner i fråga om försändelser m. m., besök och telefonsamtal och samtidigt med stöd av den nya paragrafen besluta att frågor om vistelse utom anstalt skall hänskjutas till regeringen för avgörande. Bestämmelserna i förevarande paragraf ger regeringen också möjlighet

att besluta att frågor om vistelse utom anstalt skall avgöras av regeringen även om beslut om särskilda restriktioner inte skulle ha meddelats.

I klarhetens intresse bör påpekas att även ärenden som är under handläggning inom kriminalvården skall överlämnas till regeringen så snart ett beslut enligt paragrafen har meddelats.

59 §

Ändringen i paragrafen i sakligt hänseende, som kommer till uttryck i *andra meningen*, har berörts i den allmänna motiveringen (avsnitt 4). Den innebär att den intagne får överklaga beslut av kriminalvårdsstyrelsen i fråga om permission och andra former av utevistelse hos regeringen i stället för hos kammarrätten i en viss situation, nämligen när regeringen beträffande den intagne har meddelat särskilda restriktioner med stöd av 31 § i fråga om försändelser m. m., besök och telefonsamtal. Det bör påpekas att beslut av kriminalvårdsnämnden i fråga om frigivningspermission eller 34 §-placering i en sådan situation inte får överklagas (57 § andra stycket). Att beslut om att hänföra en intagen till den grupp som avses i 7 § tredje stycket får överklagas framgår av motiveringen till den bestämmelsen.

I paragrafen har dessutom, bl. a. med hänsyn till utformningen av förvaltningslagen (1986:223), företagits vissa jämkningar av terminologisk och redaktionell art.

Övergångsbestämmelser

Frågan om övergången till den nya ordning som lagändringarna innebär har behandlats i den allmänna motiveringen (avsnitt 5). Bestämmelsen i *punkt 2*, som motiveras av praktiska skäl, innebär att kriminalvårdsstyrelsen får göra en prövning av det aktuella slaget redan före lagens ikraftträdande beträffande dem som då är intagna. Prövningen har naturligtvis rättsverkningar först vid ikraftträdandet.

8 Hemställen

Med hänsyn till vad jag nu har anfört hemställer jag att regeringen föreslår riksdagen att anta förslaget till lag om ändring i lagen (1974:203) om kriminalvård i anstalt.

9 Beslut

Regeringen ansluter sig till föredragandens överväganden och beslutar att genom proposition föreslå riksdagen att anta det förslag som föredraganden har lagt fram.

Förslag till

Lag om ändring i lagen (1974:203) om kriminalvård i anstalt

Häriigenom föreskrivs i fråga om lagen (1974:203) om kriminalvård i anstalt

dels att 31 § skall upphöra att gälla,

dels att 6, 7, 11, 14, 32 och 34 §§ skall ha nedan angiven lydelse.

dels ock att i lagen skall införas en ny paragraf, 58 a §, av nedan angiven lydelse.

Nuvarande lydelse

Föreslagen lydelse

6 §

Vid fördelning av de intagna mellan lokalanstalter och rixsanstalter skall följande allmänna riktlinjer vara vägledande.

Den som undergår fängelse i högst ett år skall företrädesvis vara placerad i lokalanstalt, om inte annan placering är påkallad med hänsyn till föreliggande fara för att den dömda allvarligt stör ordningen genom att nyttja eller förfara olagligt med narkotika eller annars av säkerhetsskäl.

Den som undergår fängelse i mer än ett år placeras företrädesvis i rixsanstalt. När så behövs för en ändamålsenlig förberedelse av frigivning, får den intagne överföras till lokalanstalt.

Placering i slutna anstalt enligt 7 § tredje stycket skall, *om inte annat föranleds av synnerliga skäl*, ske i rixsanstalt och därvid företrädesvis i sådan anstalt eller avdelning av anstalt som är särskilt lämpad att tillgodose kraven på hög säkerhet.

Placering i slutna anstalt enligt 7 § tredje stycket skall ske i rixsanstalt och därvid företrädesvis i sådan anstalt eller avdelning av anstalt som är särskilt lämpad att tillgodose kraven på hög säkerhet.

7 §

Vid fördelning av de intagna mellan öppna och slutna anstalter iakttages följande.

Intagen bör placeras i öppna anstalt, om icke annan placering är påkallad med hänsyn till säkerhetsskäl eller med hänsyn till att möjlighet bör beredas honom till sådant arbete eller sådan undervisning, utbildning eller särskild behandling som icke lämpligen kan anordnas i öppna anstalt. Vid bedömningen av om säkerhetsskäl påkallar annan placering skall bland andra omständigheter beaktas om fara föreligger för att den intagne skall avvika eller allvarligt störa ordningen genom att nyttja eller förfara olagligt med narkotika.

Den som har dömts till fängelse i lägst två år för grovt narkotikabrott eller grov varusmuggling av narkotika eller för försök, förberedelse, stämpling eller medverkan till brott som nu angetts skall placeras i slutna anstalt, om det med hänsyn till arten av hans brottslighet eller annars kan befaras att han är särskilt benägen att fortsätta en brottslig

Den som har dömts till fängelse i lägst fyra år skall placeras i slutna anstalt, om det med hänsyn till arten av hans brottslighet eller annars kan befaras att han är särskilt benägen att fortsätta en brottslig verksamhet av allvarlig karaktär innan verkställigheten i anstalt har avslutats. Vid bedömningen skall särskilt beaktas, om straffet avser

Nuvarande lydelse

verksamhet av allvarlig karaktär innan verkställigheten i anstalt har avslutats.

Tredje stycket gäller ej, om annan placering krävs för en ändamålsenlig förberedelse av förestående frigivning eller annars synnerliga skäl föreligger för placering i öppen anstalt.

Föreslagen lydelse

grovt narkotikabrott eller grov varusmuggling av narkotika.

Beslut om att placering i slutananstalt skall ske med stöd av tredje stycket meddelas så snart en verkställbar dom föreligger eller annars så snart det finns anledning till det.

Ett beslut enligt fjärde stycket skall omprövas så ofta det finns anledning till det, dock minst var sjätte månad.

11 §

För att underlätta anpassningen i samhället kan den som är intagen i lokalanstalt medges att under arbetstid utföra arbete eller delta i undervisning, utbildning eller annan särskilt anordnad verksamhet utom anstalten. Vid anstalt som nu sagts bör särskilda åtgärder vidtagas för att främja verksamhet av detta slag.

Medgivande som avses i första stycket kan lämnas även den som är intagen i riksanstalt, om särskilda skäl föreligger. Vad som har sagts nu gäller dock inte en intagen som avses i 7 § tredje stycket och som är placerad i slutananstalt.

Medgivande som avses i första stycket kan lämnas även den som är intagen i riksanstalt, om särskilda skäl föreligger. Vad som har sagts nu gäller dock inte en intagen som avses i 7 § tredje stycket.

14 §

Intagen skall beredas tillfälle till lämplig fritidssysselsättning. Han bör uppmuntras att ägna sig åt egna intressen som kan bidra till hans utveckling. I den utsträckning det lämpligen kan ske bör han få möjligheter att genom tidningar, radio och television följa vad som händer i omvärlden. Hans behov av förströelse bör tillgodoses i skäligen omfattning.

Om det lämpligen kan ske, bör intagen beredas tillfälle att utom anstalten på fritid delta i sådan föreningsverksamhet eller annan liknande verksamhet som är ägnad att underlätta anpassningen i samhället. Därvid kan föreskrivas att den intagne skall stå under tillsyn.

Andra stycket gäller ej en intagen som avses i 7 § tredje stycket och som är placerad i slutananstalt.

Andra stycket gäller ej en intagen som avses i 7 § tredje stycket.

32 §

För att underlätta anpassningen i samhället kan intagen beviljas tillstånd att lämna anstalten för viss kort tid (korttidspermission), om ej påtaglig fara för fortsatt brottslig verksamhet eller avsevärd fara för annat missbruk föreligger. Vid bedömningen skall särskilt beaktas om den intagne har nyttjat eller förfarit olagligt med narkotika inom anstalten eller utan giltigt skäl vägrat att lämna urinprov enligt 52 d §.

Korttidspermission får också ges, om annan särskild anledning föreligger än som anges i första stycket.

En intagen som avses i 7 § tredje stycket och som är placerad i slutna riksanstalt får ej beviljas korttidspermission med stöd av första stycket och får i övrigt beviljas sådan permission endast om synnerliga skäl föreligger därtill.

För korttidspermission får ställas de villkor som kan anses erforderliga beträffande vistelseort, anmälningsskyldighet eller annat. Är noggrann tillsyn behövlig, kan föreskrivas att den intagne under permissionen skall vara ställd under bevakning.

Intagen som avses i tredje stycket skall vara ställd under bevakning, om inte annat krävs för en ändamålsenlig förberedelse av förestående placering i öppen anstalt eller eljest påkallas av synnerliga skäl.

En intagen som avses i 7 § tredje stycket får ej beviljas korttidspermission med stöd av första stycket och får i övrigt beviljas sådan permission endast om synnerliga skäl föreligger därtill.

För korttidspermission får ställas de villkor som kan anses erforderliga beträffande vistelseort, anmälningsskyldighet eller annat. Är noggrann tillsyn behövlig, kan föreskrivas att den intagne under permissionen skall vara ställd under bevakning.

Intagen som avses i tredje stycket skall vara ställd under bevakning.

34 §

Kan intagen genom vistelse utanför anstalt bli föremål för särskilda åtgärder som kan antagas underlätta hans anpassning i samhället, kan medgivande att för sådant ändamål vistas utanför anstalten lämnas honom under lämplig tid, om särskilda skäl föreligger. För vistelsen skall ställas de villkor som kan anses erforderliga.

Första stycket gäller ej en intagen som avses i 7 § tredje stycket och som är placerad i slutna riksanstalt.

Första stycket gäller ej en intagen som avses i 7 § tredje stycket.

58 a §

Regeringen kan för visst fall förordna om avvikelser från bestämmelserna i 11, 14, 25–30 och 32 §§ om det är påkallat med hänsyn till rikets säkerhet. Samma skall gälla för viss intagen, som dömts för brott som avses i någon av följande internationella konventioner; nämligen konventionen för bekämpande av olaga besittningstugande av luftfartyg (SÖ 1971:17), konventionen för bekämpande av brott mot den civila luftfartens säkerhet (SÖ 1973:48), konventionen om förebyggande och bestraffning av brott mot diplomater och andra internationellt skyddade personer (SÖ 1975:30), den europeiska konven-

Nuvarande lydelse

Föreslagen lydelse

Prop. 1987/88:130

Bilaga 1

tionen om bekämpande av terrorism (SÖ 1977:12) och konventionen mot tagande av gisslan (SÖ 1980:26) eller som annars har innefattat användande av våld, hot eller tvång för politiska syften.

Förteckning över remissinstanserna

Prop. 1987/88:130
Bilaga 2

Efter remiss har yttranden över departementspromemorian (Ds Ju 1987:17) Långtidsdömda inom kriminalvården – vissa verkställighetsfrågor avgetts av justitiekanslern (JK), riksåklagaren (RÅ), hovrätten för Övre Norrland, kammarrätten i Jönköping, rikspolisstyrelsen, kriminalvårdsstyrelsen, kriminalvårdsnämnden, brottsförebyggande rådet, statens invandrarverk, ombudsmannen mot etnisk diskriminering, justitieombudsmannen Anders Wigelius (JO), statskontoret, Centralorganisationen SACO/SR, Sveriges advokatsamfund, Övervakares och Kontaktpersoners Riksförbund samt Föreningen styresmän och assistenter inom kriminalvården.

Ett yttrande har inkommit från Statsanställdas förbund. RÅ har överlämnat yttranden från överåklagarna vid åklagarmyndigheten i Göteborgs åklagardistrikt och regionåklagarmyndigheterna i Stockholm, Göteborg och Västerås.

Utdrag ur protokoll vid sammanträde 1988-03-08

Närvarande: justitierådet Mannerfelt, regeringsrådet Palm, justitierådet Freyschuss.

Enligt protokoll vid regeringssammanträde den 25 februari 1988 har regeringen på hemställan av statsrådet Leijon beslutat inhämta lagrådets yttrande över förslag till lag om ändring i lagen (1974:203) om kriminalvård i anstalt.

Förslaget har inför lagrådet föredragits av hovrättsassessorn Göran Rosenberg.

Förslaget föranleder följande yttrande av *lagrådet*:

Lagrådet lämnar förslaget utan erinran.

Innehåll

Prop. 1987/88:130

Proposition	1
Propositionens huvudsakliga innehåll	1
Propositionens lagförslag	2
Utdrag ur protokoll vid regeringssammanträde den 10 mars 1988 ...	7
1 Inledning	7
2 Bakgrund	8
3 Särbehandling av vissa intagna som avtjänar längre fängelsestraff	11
3.1 Vilka kategorier skall särbehandlas?	11
3.2 Särbehandling i fråga om placering i och vistelse utom anstalt	17
3.3 Formerna för prövningen	21
4 Särskilda restriktioner för en intagen i ett visst fall	26
5 Ikraftträdande m. m.	30
6 Upprättat lagförslag	31
7 Specialmotivering	31
8 Hemställan	35
9 Beslut	35
Bilaga 1 Promemorians lagförslag	36
Bilaga 2 Förteckning över remissinstanserna	40
Bilaga 3 Lagrådets yttrande	41